

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

AUG. FJELSTRUP

MARIE GRUBBE

EN BIOGRAFISK SKITSE

MARIE GRUBBE

EN BIOGRAFISK SKITSE

AF

AUG. FJELSTRUP

AARHUS

ALBERT BAYERS FORLAG
– JYDSK BOGFORLAG –

MCMIV

TH. THRUES BOOTRYKKERI, AARHUS

FORORD

Ved i Foraaret paa Statsbiblioteket i Aarhus at gennemgaa en Del ældre Literatur vedrørende Sindinggaards Ejere i det 17. Aarhundrede fandt jeg bl. a. adskilligt om Palle Dyres Ægteskab med Marie Grubbe, og, da jeg mente, det muligvis kunde have Interesse at faa samlet, hvad der virkelig vides om Marie Grubbe, som jeg tidligere kun kendte fra J. P. Jacobsens æstetiske Skildring og J. Aakjærs Randgloser til „En Landsbydegns Dagbog“, supplerede jeg det fundne Materiale til en biografisk Skitse.

Mit Manuskript blev afleveret til Forlæggeren i Begyndelsen af Juni, men af forskellige Grunde blev Trykningen forsinket. Uagtet nu i Mellemtiden S. Kjærs Bog om Erik Grubbe og hans Døtre er udkommen, har jeg ikke villet tilbageholde denne korte Skitse.

København i Oktober 1904.

AUG. FJELSTRUP.

mtrent midtvejs imellem Nakskov og Rødby ligger Gammelgaard, som for Tiden tilhører Godsejer Konow.

I den nye, smukke Hovedbygning Forhal hænger et Par Oliemalerier, Portrætter af Gaardens første Ejer, Laurits Grubbe, og hans anden Hustru, Anne Sparre.

Der staar i Pontoppidans „Danske Atlas“¹⁾: „Gammelgaard, en af Landets beste Herre-Sæder, særdeles forsynet med god Skov og vel indrettede Huse, var tilforn en Landsbye ved Navn Gammelbye, nedlagt af Stifteren, hvis Navn staar i Ryde Kirke paa et Epithaphio . . .“ Inskriptionen paa Epitafiet, som er opsat 1654 af Erik Grubbe, fortæller, at „Her under huiler Erlig oc Velby. Mand Laueridtz Grube til Gammelgaard med tuende sine kiere Hustruer: Erlig oc Velby. Frue, Fru Dorthe Urne, oc Erlig oc Velby. Frue, Fru Anne Sparre . . . Oc funderet hand først Gammelgaard til en Heregaard. Oc leffuede hand med Velby. Frue, Fru Anne Sparre i 35 Aar . . . Oc døde hand paa Aarhusgaard 1639 . . . oc uar hans Alder 79 Aar . . . Oc døde Velb. Frue, Fru Anne Sparre paa Gammelgaard 1653 i hendes Alders 74 Aar.“

Laurits Grubbe, som tilhørte en gammel dansk Adelsslægt, havde ingen Børn med sin første Hustru og med Anne Sparre kun et Barn, Sønnen Erik, som blev født 1605.

Erik Grubbe²⁾ fik en efter Datidens Forhold omhyggelig Opdragelse. Efter Undervisningen i Hjemmet rejste han med sin Hovmester til Leipzig, hvor

han blev immatrikuleret ved Universitetet i Sommeren 1622.

Muligvis har han ogsaa besøgt andre tyske Universitetsbyer, og 1627 lod han sig indskrive som juridisk Student ved Universitetet i Leyden, dengang et af de berømteste i Evropa.

Efter sin Udenlandsrejse var Erik Grubbe 1632-34 som Hofjunker knyttet til Kristian d. 4.s Hof; men 1635 giftede han sig med Maren Juul, og allerede Aaret efter sit Bryllup blev han, kun 31 Aar gammel, udnævnt til Lensmand paa Aarhusgaard.

Da Kirkegodset blev inddraget ved Reformationens Indførelse, var Aarhusbiskoppens tidligere Ladegaard, Havreballegaard (det nuværende Marselisborg), bleven indrettet til Residens for den kongelige Stiftsbefalingsmand og havde antaget den nedlagte Bispegaards Navn. Før sit Bryllup havde Erik Grubbe købt Herresædet Tjele, et Par Milsvej Nordost for Viborg, og der boede de nygifte, indtil de tog Ophold paa Aarhusgaard, hvor Lensmandens betydelige Virksomhed fordrede hans Nærværelse.

I Aarhus, hvor Erik Grubbe endnu nævnes som Lensmand i Aktstykker fra Foraaret 1649⁸⁾ gjorde han sig meget forhadet, bl. a. ved en skandaløs Proces mod Biskoppens Enke og Svigersøn, og han lagde intet Skjul paa sin ægteskabelige Utroskab. I April Maaned 1643 havde han faaet Ordre til at slutte sig til Ritmester Mogens Arenfeldts Kompagni af den jyske Rostjeneste og blev kort efter udnævnt til Kornet.

I Sommeren 1645 blev han beskikket til Landkommissær paa Sjælland, men fik sin Afsked fra denne Bestilling inden en Maanedes Forløb. 1649 blev han af Frederik d. 3. forflyttet som Lensmand fra Aarhus til Lund paa Mors, men fratraadte allerede to Aar senere dette nye Len mod en Pension af 600 Daler aarlig og trak sig tilbage til Tjele. Gaardens pragtfulde Beliggenhed ved den sydlige Bred af Tjele-

Sø, med Udsigt til Bigum- og Lindumskovene paa den anden Side af Søen, den smukke grundmurede to Etagers Hovedbygning med Taarn og Spir, som var opført 1585 af Rigsraad Jørgen Skram og hans Hustru Hilleborg Daa, den smagfuldt anlagte Have med de gamle Lindetræer, Søens Fiskerigdom og Skovenes Tømmer og Vildtbestand gjorde Tjele til et af de mest berømte jydskes Herresæder ⁴⁾.

Erik Grubbes gamle Fader var død hos ham paa Havreballegaard 1639, og Moderen døde 1653 paa Gammelgaard, der saa helt gik over til Erik som eneste Barn. 1656 købte han endvidere Trinderup af Palle Gris, Aaret efter Nørbæk af Ove Blik, og 1658 tilbyttede han sig af Kronen Vingegaard, som Oberst Claus Dyre til Sindinggaard og Krogsdal 1637 havde faaet i Medgift med sin Hustru Edel Rodsten, men solgt en halv Snes Aar senere. Det var saaledes et godt samlet og ret betydeligt Gods, Erik Grubbe efterhaanden havde erhvervet sig, og Driften af saavel dette som Gammelgaard gav ham nok at tænke paa; desuden var han en ivrig Jæger. Hans erotiske Udskejelser tog ikke af med Aarene. Maren Juul, der havde født ham 7 Børn, af hvilke de fem var døde som ganske smaa, var selv død 1647, og efter den Tid havde Erik Grubbe, uden at tage noget Hensyn til sine to Døtre, levet i aabenbar illegitim Forbindelse med et udannet Bondefruentimmer, Anne Jensdatter, der straks efter Maren Juuls Død blev Husholderske paa Tjele og med Erik Grubbe fik en Datter, som han senere anerkendte.

1661 var Erik Grubbe med til at underskrive Suverænitiesakten; men forøvrigt afholdt han sig Resten af sit Liv fra enhver offentlig Virksomhed. 87 Aar gammel døde han paa Tjele 1692 og ligger ligesom Maren Juul begravet i Tjele Kirke, hvor han 38 Aar tidligere havde ladet opsætte et meget kostbart Epitafium.

Af Børnene levede altsaa ved Moderens Død kun de to smaa Døtre, Anne Marie og Maren, som vel fik Datidens Herregaardsfrøkeners sædvanlige Undervisning, men forøvrigt en daarlig Opdragelse og navnlig et slet Eksempel af Faderen og den tarvelige Anne Jensdatter. Allerede 1660 blev imidlertid den yngste af Døtrene, Maren eller, som hun senere kaldtes, Marie Grubbe ⁵⁾, der havde været i Besøg hos en Slægtning i København, gift med Kong Frederik d. 3.s naturlige Søn Ulrik Frederik Gyldenløve, et tilsyneladende glimrende Parti for den omtrent 17aarige Pige.

Ulrik Frederik Gyldenløve ⁶⁾, som den Gang gik i sit 23. Aar, var opdraget i Holsten hos Moderen, Margrethe Pape, men fik allerede 19 Aar gammel sin første Forlening, Udsten Kloster. Under Svenskekrigen 1657 – 60 havde han udmærket sig saavel ved Københavns Belejring som senere ved Nyborg, og han var nu Oberst til Hest, Rigens Jægermester og Befalingsmand over Vordingborg Len. Da desuden Kalø Slot var blevet ham udlagt, var hans Stilling i enhver Henseende god, og han var Faderens Yndling; men hans Indtægter kunde alligevel ikke forslaa til det ualmindelig lystige Ungkarleliv, han førte.

Saa havde han 1659 ladet sig hemmelig vie til Sofie Urne, som han i længere Tid havde staaet i intimt Forhold til; men enten vidste Kongen ikke noget om Ægteskabet eller vilde ikke anerkende det. Derimod forekom Marie Grubbe ham at være et passende Parti for hans Søn. Hun tilhørte baade gennem Faderen og sin afdøde Moder gamle ansete Adelslægter, og hun havde – hvad Kongen ikke undervurderede – en ret betydelig Mødrenearv, 12000 Rdl. foruden Jordegods. Ulrik Frederik modsatte sig ikke Frederik d. 3.s Ønske og var tilsyneladende tilfreds med Arrangementet, og Marie Grubbe havde vel ikke noget imod at ombytte det ensformige Ophold paa Tjele, i Faderens og Anne

Jensdatters Selskab, med det glimrende og afvekslende Liv ved Hoffet i København, navnlig som den statelige og almindelig yndede Kongesøns Gemalinde. Partiet kom altsaa i Stand, Sofie Urne blev med sine to smaa Børn sendt til Holsten, og Gyldenløves og Marie Grubbes Bryllup blev holdt i København d. 16. December 1660.

Rigsarkivet ⁷⁾ ejer et Eksemplar, trykt paa gult Atlask, af et Bryllupsdigt, som Kongen havde skrevet anonymt og ladet trykke hos „Heinrich Göde, Königl. und Univers. Buchdr.“

Als
Der Wolgebohrne Herr
Ulrich Friedrich Guldelow,

Königl. Mayjt. zu Dennemarcq Norwegen, Wolbestalter Reichs-Jägermeister,
Amptmann auff Wordingborg und Oberster über Ihr Königl. Hoheit Leib-
Regiment zu Ross.

Mit Der
Wolgebohrnen Jungfrau
Maria Grubin,

d. 16. Decemb. Anno 1660.

In Kopenhagen sich Ehelich Vermählen ließ
Schrieb dieses eiligit

Ein getreuer Freund des Guldelowschen Nahmens.

GEH dann fein säuberlich! Erweck den tapfren Saamen,
Und pflantz nach Cedern Art den Nahmen Guldelow
In dieses Königreich: Brich aber nichts entzwey:
Der Grubin Purpurglanz, die Krone feuscher Dahmen
Critt wie Aurore hervor die Jahrs-Zeit zuberahmen;
Sie weiß wie kurz der Tag, wie lang die Nacht jetzt sey.
Was aber jauchzt die Luft? was hört man vor Geschrey?
Heil! Segen!

Alles Volk spricht ein Glückwünschend AMEN!

Wolan du junger HED geneus der süßen Ruh,
Und wandre frölich nach der Löwengruben zu;
Das schönste Theil der Welt, der Leib, das Blut der Wangen
Ist dir zum Preis gestelt; Schau, wie SIE feuffzend lacht
Das man den Daniel aus Ulrich Friedrich macht;
fällt Sie dir noch zu klein, so denck auffs Mücken fangen.

Der eksisterer intet Billede af Marie Grubbe. Der er dog ingen Tvivl om, at hun har været meget smuk; den kræse Ulrik Frederik vilde næppe

have indladt sig paa noget rent Fornuftgiftermaal. Alligevel synes Marie Grubbe snart at have følt sig skuffet. Det er vel ikke usandsynligt, at den feterede Kongesøn havde lidt vanskeligt ved at finde sig til Rette i det rolige ægteskabelige Liv og navnlig havde ondt ved at concentrere sine erotiske Tilbøjeligheder om en enkelt Person. Hvorom al Ting er, fik Marie Grubbe paafaldende hurtigt ligefrem Modbydelighed for sin elegante Ægtefælle, og, da hendes ældre Søster, Anne-Marie, et halvt Aarstid efter blev gift med en af Gyldenløves Venner, Stig Høeg⁸⁾, blev Forholdet mellem Marie og den nye Svoger snart saa intimt, at det vakte almindelig Opmærksomhed. Stig Høeg var en Søn af den bekendte Rigskansler og Hofmester paa Sorø Akademi Just Høeg, som ved sin Død 1646 havde efterladt Sønnen Gjorslev. Han havde faaet den Tids sædvanlige lærde Opdragelse — en Disputats af ham „De nobilitate“ blev trykt 1651 — og han omtales som livlig og velbegavet. Han blev tidlig anbragt i Kancelliet; men det tiltalte ham aabenbart ikke, og han rejste saa udenlands et Par Aar, indtil han blev kaldt hjem for 1655 at blive Kammerjunker hos den vordende Konge. Han fulgte saaledes Prinsen paa hans Hyldingsrejse i Provinserne og var naturligvis med til at underskrive Suverænitetssakten. Hans pekuniære Status var meget daarlig og det hjalp ikke stort, at han i Foraaret 1661 blev gift med den forholdsvis velhavende Anne-Marie Grubbe, heller ikke, at han omfrent paa samme Tid blev udnævnt til Landsdommer paa Lolland; det endte med, at Gjorslev blev solgt 1663, og et Par Aar senere fik han sin Afsked.

Imidlertid havde Ulrik Frederik Gyldenløve i December 1661 faaet Kongens Tilladelse til at foretage en længere Udenlandsrejse over Holland til Frankrig og Spanien. Han har sikkert tumlet sig ret livligt og befundet sig ypperligt ved Hofferne i Paris

og Madrid, hvor han blev i høj Grad feteret. Marie Grubbe maatte blive hjemme, opholde sig afvekslende i København, paa Beldringe, hvor en Slægting af hende var Forpagter, og paa Kalø. Saa kom Gyldenløve hjem i Slutningen af 1663 og blev nogle Maaneder senere udnævnt til civil Statholder i Norge med Bopæl paa Aggershus Slot. Marie fulgte ham til Kristiania, var ogsaa Aaret efter med ham paa en Rejse til Trondhjem, Bergen og andre norske Byer, men Forholdet mellem Ægtefællerne vilde ikke blive bedre.

1666 blev Statholderen tillige udnævnt til kommanderende General i Norge; men han opholdt sig gentagne Gange paa kortere og længere Besøg i København, hvor han efter bedste Evne holdt sig skadesløs for sit mislykkede Ægteskab. I Foraaret 1668 blev han farlig syg, men blev kureret af den berømte Læge og Alkymist Borri, som han tidligere havde besøgt i Amsterdam, og som paa Kongens Opfordring var kommen til København, navnlig fordi Frederik d. 3. havde en levende Interesse for Alkymi.

Nogle Maaneder senere sendte Gyldenløve sin Hustru hjem til hendes Fader, Erik Grubbe paa Tjele, og omtrent paa samme Tid blev Svogeren, Stig Høeg tvungen til at forlade Landet. Det hedder i nogle gamle Optegnelser ⁹⁾ fra den Tid: „men som Sti Høeg skal have havt lidt mere Inclination til Guldenlews Gemal, end han burde, og Hs. høie Excellence kom underveir dermed, skilte han sig strax ved hende, Sti Høeg maatte forlade sin og strax forføie sig af Kongens Riger og Lande.“

Medens Marie Grubbe opholdt sig hos Faderen paa Tjele, aflagde de jævnlig Besøg paa Kalø, som jo tilhørte Gyldenløve. Erik Grubbe lagde ikke Skjul paa, at han var meget ked af Maries Ophold hos ham, og raadede hende, vel nærmest af egoistiske Hensyn, til at forsøge en Tilnærmelse overfor Gyldenløve og muligvis opnaa en Fortsættelse af det

ægteskabelige Samliv. Det var derimod begge Ægtefællernes Ønske at faa en Skilsmisse bragt i Stand; men Kongen vilde paa ingen Maade give sit Samtykke. I et Brev af 20. Marts 1669¹⁰⁾ fra Ulrik Frederik Gyldenløve til Slotsfogeden paa Kalø hedder det, at han ønsker at vide „om Frue Marie Grubbe vel skulle uere paa Slottet,“ han vil „gjerne tale med hende, dog at saa Erich Grubbe ei skulle merche, at ieg søgte det.“ I et andet Brev vil han gerne have at vide, hvad Erik Grubbe tager sig for, og hvad han siger om ham; han er aabenbart lidt ængstelig for den snilde og pengegridske gamle Herre.

Kort Tid efter tog Gyldenløve paa en diplomatisk Rejse til England, og i Februar 1670 fik han i London Efterretning om Kongens pludselige Død; han skyndte sig da hjem til København for hurtigst muligt at hilse paa sin Halvbroder, den nye Konge Kristian d. 5., som altid havde sat megen Pris paa ham. I Juli Maaned indgav Erik Grubbe, som paa den Tid befandt sig i København, til Kristian d. 5. en Skrivelse, hvoraf to Kopier findes i Rigsarkivet¹¹⁾.

Stormægtigste Høybaarne Første allernaadigste Herre og Konge. Jeg kand icke nochsom og allerunderdanigst beschrive, Med hvad spott, Beschiamelse og Vanære Hans Excellence Gùldenlew har nedschicket af Agger-Huus for Nogle Aar siden Hans Hustru min daater Marie Grubbe, kommet Hiem i mit skib, givet hinder til priis for Veir og Vand og Capres, Hvilcke Der da hefftig Graseret i Søen, efftersom det da de tider var en brendendes feyde imellem Engeland og Holland, og Søen gandsche U-reen, dog har Gud Naadeligen bevaret Hinde, for ovenschrevne Livs Fare, Saa Hun dog omsider med Liv og Helbrede Er kommen i mit Huus, og der forbleven hidindtil Meget foragt og beschiemmet af Hindes Hossbond uden nogen Fundamentals overbevisning, og Endog ieg har besøgt Velbr. Hans Excellence min Høyt Høyærede Søn, Mange gange med Skrivelser, Bøn og grædende taarer, at Hand dog i den sag ville Betænke sig og enten beviise Hinder sag paa Hinde, Hvor for Egtefolck maae schilles ad, eller og tage Hinder til sig igien, Hvilket altsammen intet hos Hannem kunde

frugte, Mens meere, ved Suptilighed er søgt effter at Komme Hinder til at Begaa det som Hinde og Voris gandsche Familia kunde være til Beschiemmelse, Nock endog Hun har ført i Hans Boe mange Tudsinde Daller, som bestaar udi Klenodie, Guld, Gieldsbreve og Jordegods, Dog har icke maat bekommet Toehundrede rixdr, Som hun til Hans Ridefouget Johan Utrecht paa Calløe om Suppliceret, at kiøbe Sørgeklæder for i denne bedrøvelige Sørgetid, Men fick istedet for penge saaledis Svar, at det kunde icke schee uden Gyldenlews Ordre, in Summa Hindes beschiemmelse og Elendighed er alt for vitløfftig at beskrive, Hvor for ieg paa Hindes Saavel som paa mine egne Veigne, Allerunderdanigst indflyer til Eders Kongl. Mait_s voris allernaadigste Arve Herris og Konges medføde mildhed og Naade med voris allerunderd. Bøn og Supplicering at Eders Mait: Mig for min Høie alders schyld, som er 67 aar, Og Hinde for hindes Store Elendigheds schyld og beschiemmelses schyld, Og sig over os for Guds schyld at forbarne, og lade sig naadigst behage at befalle Hans Excellence Gūldenlew Min Høyærede Søn, at Hand Enten beviiser Hinde sag paa Hinde, Hvor for Christus siger, Egtefolk maa schilles ad, hvilcket Hand aldrig schal kunde giøre, det ieg formoder, Heller og Befalles at tage Hinder til sig igien, Hvor Ved fremmes Guds ære, idet Egteschab holdes udi den Agt og Værde, som Gud det Sielver udj har sat, Stor forargelse forhindres, store synder bortiages og En Siæl Befries fra fordømmelsen, og effterdi Eders Kongl. Mait: Som Vandrer for gud med it oprigtigt hierte, Vil Hand igien schiulle Eders Mait: under sine Vingers schygge og beschiermelse, Frygtagtig giøre Eders fiender, Begave Eder med it langtvarigt, Lycksaligt, fredsommeligt Og Roeligt Regiemente, Derhos Velsigne det gandsche Kongl. Arvehuus til Liv og Siæl, Hvilcket Jeg, min daater og alle Eders Kongl. tro undersaatte ønscher af Gud og Voris Hierter,
af Kiøbenhavn, udi Julij 1670.

Erick Grubbe. Marie Grubbe.“

Som Postskriptum er tilføjet:

„Jeg ville gjerne Selv underd. talt med Eders Kongl. Mait: Mens ieg Elendige har icke de klæder ieg kand komme iblant folck med; Forbarne Eder over mig allernaadigste Arve Herre og Konge, og hielpe mig Elendige til rætte. Gud vil det Belønne. Marie Grubbe.“

Kong Kristian havde ikke noget at indvende imod Opløsningen af Gyldenløves og Marie Grubbes Ægteskab; men først blev der nedsat en Kommission

bestaaende af Medlemmer af det teologiske og det juridiske Fakultet, som skulde afgive en Betænkning om Sagen.

Denne Betænkning, som blev leveret til Kongen d. 6. Oktober, og som er underskrevet af Johan Wandall, Georgius Witzleben, W. Foss, H. S. Leth, J. Birckerod, P. Scavenius, Petrus Resenius og C. L. Bornemann, findes i Rigsarkivet og er et i flere Henseender meget interessant Dokument, hvori det hedder:

. . . saa som langvarig missforstand imellom hans Excellence, høyædle og velbaarne Herr Ulric Frideric Guldenlew, Statholder i Norge etc. og hans hustrue Fru Marie Grubbe væred haffuer, saa at de paa nogle Aars tid adskild fraa hinanden leffuet haffuer og Velbemelte Herr Statholder begierer gandske fraa hende at entlediges og skillies, og deres Egteskab at ophæffvis: og som hun baade Selff i sine Skriffvelsser erkiender, sig for sit utilbørlige forholds skyld billigen hans ugunst forskylt at haffve; Ed. kongl. Mayt: og iche for Sømmeligt eragter, een Person aff den condition, som hans Excellence Herr Statholder er, ved vijtløfftig Rættergang og offentlig process, udi desslige hannom saa nær rørende Sag, at skulle indvickles: Vij derfor baade forbemeldte motiver, som Vij med videre omstændigheder aff hossføyede hans Excellences til Ed. kongl. Mayt. allerunderdanigst indgiffne Supplicationer kunde See og fornemme, saa vel som hviss breffve og Bevijsligheder velbemeldte Herr Statholder for os kunde haffve at producere, vel skulle offverveye og betragte, og Ed. kongl. Mayt. vores allerunderdanigste betænkende skrifftilig tilstille, om Vij iche Sagen saaledes befinde at være beskaffen at Ed. kongl. Mayt. noch, foruden derved at besvære sin Samvittighed, kunde dissolvere og ophæffve dette deris uførligelige Egteskab, og dennom fraa hin anden gandske adskillie, og enten begge, eller velbemelte Herr Statholder alleene giffve friehed, sig andensteds at giffte, etc. haffver vij tilsammen udi Guds frygt denne Sags beskaffenheder flitteligen offverveyed, og deraff befunden at 1) Som dette Egteskab, endogsaa effter hans Excellences Herr Statholders egen beretning, eragtes paa begge sider udi Ungdommens minder-aarige alder hasteligen at være contrahered og sluttet, uden saadan foregaaende matura deliberatione, som til desslige et vigtig verckes tilbørlige begyndelse udkreffues, saa er straks derpaa fuldt hoss den unge Frue u-maneerlig og moros comportement imod hendes Egte-

herre, hvorved i stedet for ynskelig Egte-kierlighed onde suspicioner og ulychelig Missforstand ere foraarsagede. 2) Saa ere dereffter bemelte suspicioner hoss hans Excellence forøgede, formeerede og bekræfftede formedelst adskillige Fru Mariæ Grubbes lætsindige, utilbørlige og usømmelige actioner, i det hun hoss fremmede Mandspersoner haffver brugt langt meere frihed og lystighed, end hoss hans Excellence selff: ja haffver gjord andre deelagtige i den hendes Kierlighed, som hans Excellence alleene burde gandske at possidere. Thi det er bevijsligt med hans Excellences Secreterers Joachim Lamberts viltløffte attestato under hans haand, dat. Aggershus d. 21. April A. 1667, og med Cammerpigens Annæ Orses udførlige og offvereensstemmende Skriff under hendes haand, at Fru Marie Grubbe haffver ladet bemelte Lambert nogle Gange tilkiendegiffve, at hun elskede hannom, og om hand ville elske hende igien, og ey glemme hende, og om afftenen anstilled Juleeeg med hannom og andre. Hun haffver og sendt hannom nogle galanterier, som Tørklæde, Ring og Armbaand aff Hestehaar etc. 3) Med een anden Mandsperson, en Frantzose, ved naffn Blanquefort, befindes hun at haffve vexled kierlige breffve, og foræred hannom derhoss pomerantz, granateble, atskillige faveur baand, et Armbaand aff fremmed haar, en Skieldpade kam etc. og hand igien haffver sendt hende faveur baand at bære, som hun og haffver annammed. Aff bemelte faveur baand skulle en deel bæris paa bar Arm. Hvilchet baade bemelte Cammerpige Anna vidner udi forberørte hendes attestato, derhoss føyende, at hun een afften var befaled aff Fruen at sige Blanquefort, at hand skulle alleene tale med hende, imedens Herr Statholder Soff i sit Cammer: og Fruen selff bekiender udi et deprecations breff, hans Excellence med egen haand tilskreffven, at bemelte Blanquefort haffver skreffved hende til, og hun hannom igien derpaa haffver Svared, og at hun nogle saadanne breffve havde brendt: item, at hand haffde aff hende begiered et Armbaand aff hendes haar, og at hun haffde giffved hannom et aff andet haar, som hun haffde i sit Skab, mens iche aff hendes hoffvedhaar; dessligeste og et andet baand af tafft: hvorføre hun høyeligen beder om forladelse etc. Og udi andre tre hendes breffve, til hans Excellence med egen haand skreffne, beder hun atter ydmygeligst om forladelse, med Such og taare, begierendis hans Excellences barmhiertighed indstændeligen, at han for Guds Skyld ville tage hende til Naade, og derhoss tilsigende, sig aldrig meere saadant at ville giøre, etc. Ja udi hendes egen supplication til hendes Mayestæt vor naadigste Encke-Dronning, dat.

d. 7. Martij A. 1668, bekiender hun og sig at haffve skreffved Blanquefort nogle breffve til, dog søger det at excusere. Aff samme breffve ere tvende oss forevijste, som vel eragtes med hendes egen haand at være skreffne, dog uden hendes Naffns underskrift: udi det eene forsickrer hun den person, som det er tilskreffvet, om sin kierlighed saa længe hun leffver: i det andet beder hun, at hende maae tilbage sendes det Armbaand, og tu andre baand, item den Kam; raader hannom ogsaa at bortreise, thi, skriffver hun, Vij ere forraadde. Hvilche ord hvad de kand haffve at betyde, kand noch en hver fornufftig eragte. Vij ville her forbigaae nogle projecter af adskillige Frandske og Tydske Kierligheds Breffve, med Frandske chansons, som aff Blanquefort skal være skreffne, og et eller tu Franske breffve om Saa-dant, Blanquefort tilskreffne aff en anden Frantzose udi hans Excell^{ces} tieniste, ved naffn Morell, saa som berettes.

4) Da findes offver alt dette et Fruens eget breff til velbemelte hans Excellence alt med hendes egen haand skreffne, med hendes naffn underskreffne, og med hendes Signet undertrycht, hvorudi hun reent ud bekiender, sig ingenlunde at kunde benegte, at hun jo haffver forseet sig groffveligen imod det Siette Budord, og forglemt atskillige gange den troeskab og pligt, som hun var hendes Egteherre skyldig, saa at hun med sit onde og u-erlige forhold haffver giffved hannom nochsom anledning og Ræt til at straffe hende med døden; og at han haffver Skenched hende lifvet aff pur lutter naade: hun forobligerer sig ogsaa i same breff, saa længe hun leffver, sig da ey at ville føre hans Excell^{ces} naffn, eller at berømme sig aff, at hun haffver væred hans, efftersom hun ved sin U-troeskab haffver giord sig verlüstig dess Eheligen verbüntnüss; loffvendes ogsaa i alle maader at effterleffve hviss hun her tilsiger, saa fremt hun undgaar forbemelte velfortiente Straff etc. Og slutter hun same breff saaledes, at hun det velbetencht og frivilligen haffver Skreffven. Hvorpaa nu nyligen er fuldt eet andet hendes breff, dateret her i Kiøbenhaffn den 23. Augusti næstforleden, hvorudi hun ogsaa bekiender, under hendes haand og Segl, sig for sin onde forholds skyld billigen at haffve væred separeret fraa hans Excellence offver de tre Aar, tilsigende derhoss, at hun effter fire Maaneders forløb ville selff anholde hoss Øffrigheden, om deres Egteskabs baand at opløsse; dog med den visse condition og vilchor aff hende ydmygeligst foreslagen, hvilchen Vij ey eragte at kunde anstaae hans Excellence at acceptere, uden hans præjudice, og uden fare for hans Rættes forkrenchelse. Derhoss er oss og forelagt hendes Faders Welb. Erich Grubbes resolution, med tvende Ed.

kongl. Mayts Geheime Raads attestato bekræffted, dat. Kiøbenhaffn d. 5. April A. 1668, hvorved hand sig haffver erklæred, at hvad hans daatter selff udi denne Sag ville giøre, dermed var han for sin person veltilfreds. 5) Offvenbemelte Fru Mariæ Grubbes breffve, særdelis de tvende næstberørte under hendes haand og Segl, endog vij ey tvifflede dennom jo aff hende at være skreffne, haffver vij dog til offverflod ladet hende Selff forevijsse, ved tvende aff vores collegio dertil deputerede, nemlig D. Petrum Scavenium, og D. Petrum Resenium, med Spørssmaal, om hun dennom jo ey vedgick at være aff hende selff med egen haand skreffne? hvortil hun effter deres til oss gjorde relation, svarede nogle gange: Det er min haand; item, Jeg er gestændig, hvad jeg haffver skreffved, etc. Da effter Slig leilighed, og denne Sags befundne beskaffenheder, og efftersom hans Excellence Herr Statholder aff saadan u-angenehm Videnskab om Fru Mariæ Grubbes u-sømmelige og u-tilbørlige forhold, haffver fatted en u-forligelig u-venskab og u-forsonlig had imod hende; Vij og iche kunde tilraade, meget mindre offvertale hans Excellence, formedelst hans høye naissance og illustre dignite, at pardonnere hende saadanne fauter, og dennom u-anseete hende til Naade, og til forige Egteskabs Samfund gunstligen at annamme; de og Selff der fore nu saa lang Tid actu ipso haffver været fraa hinanden qvoad thorum et mensam separerede; hvilchet vel nu ey længere paa begge sider skulle være tienligt, om dog alligevel deres Egteskabs baand fremdeelis skulle bliffve u-ophæffved, efftersom deraff langt større inconvenientier med tiden kunde være at befrygte paa begge sider; mand ey heller vel i denne Sag kand fodre sterckere Bevijsninger, end de som udi saadanne forborgene tilfælde, og om lønlige actioner, som udi eenrum begaaes, kand til veye bringes, hvilche for oss og var producerede, særdeles Fru Mariæ Grubbes egne forbemelte bekiendelsser: tilmed og hans Excellence indstændeligst begierer, for sit Sinds roeligheds og sin Siels Saligheds skyld og for desperation at undgaae, fraa hende at maae entlediges, paa det hand dess bedre og flittigere kunde tiene sin Gud, sin Konge, og sin Næste, da er vores allerunderdanigste betænkende herom, at Ed. kongl. Mayt. in hoc singulari casu, som i sine Omstændigheder saaledes er befunden som forskreffved staaer, kand vel særdeles allernaadigst dispensere, foruden sin kongelige Samvittighed derved at besvære, og foruden noget ont exempel til anden consequentz udi nogen u-lige tilfald at giffve, saa at Ed. kongl. Mayt: dette u-forligelige Egteskab med en god Samvittighed kand dissolvere og

ophæffue, og dennom fra hin anden gandske adskillie, saa og velbemelte hans Excell^{ce} Herr Statholder friehed at giffve, sig andensteds igien at giffte, hvor Gud hannom een behagelig Egtefelle vil tilføye. Dersom og Fru Marie Grubbe med tiden underdanigst skulle begiere, at Ed. kongl. Mayt. allernaadigst ville bevilge, at hun sig i et nyt Egteskab motte indlade, da siünes oss allerunderdanigst, at Ed. kongl. Maytt hende det og Allernaadigst kand tillade, foruden sin kongelige Samvittighed at besvære, udi allernaadigst henseende til hendes Ungdom, og større Menneskelig Svagheds U-lemper derved at forekomme: dog saaledes, at det ey skeede førend effter nogen tids forløb; og udi een anden provintz fraa hans Excell^{ce} Herr Statholder; og at da saadan nyt Egteskab udi Stilhed foruden al pragt og bram indgaaes; saa og at det motte Allernaadigst behage Ed. kongl. Mayt:, hende en anseenlig mulct at paalegge, som til de fattige tilforne skulle udgiffves. Vij indstille ellers alting udi største underdanighed“

Da Kongen havde modtaget de to Fakulteters Betænkning, blev der nedsat en ny Kommission, bestaaende af Hans Schack, Peder Reedtz, Fr. v. Ahlefeldt, Kristoffer Parsberg og Peder Schumacher, og d. 14. Oktober 1670 blev Ægteskabet ophævet. Begge Parter fik Tilladelse til at indgaa nyt Ægteskab og det blev paalagt Gyldenløve at tilbagebetale Marie Grubbe hendes Mødrenearv, som hun ved Bryllupet havde bragt ham i Medgift.

Skilsmisdommen, som findes i Rigsarkivet¹²⁾ lyder saaledes:

„ . . . Da er her vdinden saaledis dømt och kient, At det Ecteschab huormed Ulrich Friderich Guldennløwe, och hans Hustrw Maria Grubbe hafuer waarit huer andre hid indtil indbyrdis forbunden, Bør och schall werre hermed aldeelis dissolverit och ophæffuit; Dog schal Ecteschabs Dissolution icke komme nogen af parterne til Præjuditz i nogen maade, at det io maa stande dennem frit for sig med andre Personner en huer paa sin side at gifte, Naar de til sinds worder, sig igien at forandre; Och hafuer fornæfnte herr Stadtholder Ulrich Friderich Guldennløwe igien at gifue fru Maria Grubbe effter egen tilbydelse, huis hun af sine Forældre vdi gieldsbrefue oc Jordegøeds arffuet och hannem bewiissligen tilbragt haffuer. Huormed oc sagen, och alt huis deraf Dependere, kand skall for vden nogen

tiid at rippis eller paatallis, werre aldeelis oc paa alle sider imellem alle widkommende Ewindeligen ophæfuet.“

Syv Aar efter, at Gyldenløve var bleven skilt fra Marie Grubbe, indgik han et nyt Ægteskab, med en Komtesse Altenburg. Hans betydningsfulde Virksomhed som Statholder i Norge er tilstrækkelig bekendt og blev belønnet med talrige Titler og Æresposter. Han blev Medlem af Gehejmekonsiliet, Præsident i Kommercekollegiet, Overkammerherre og Elefantridder, og 1671 blev Grevskabet Laurvik oprettet for ham og hans Efterkommere. Efter 1679 opholdt han sig dog mest i København, indtil han tyve Aar senere frivillig opgav alle sine Stillinger og flyttede til Hamburg, hvor han levede „i utrolig Stilhed og Sparsomhed“, til han døde 1704 i sit 67. Aar.

Omtrent 27 Aar gammel, efter et tiaarigt Ægteskab, som -- hvad enten nu Fejlen laa hos hende eller hos Manden eller hos dem begge -- kun havde bragt hende Skuffelser, stod Marie Grubbe efter Skilsmissen fra Gyldenløve pludselig med fri Raadighed over en Formue, der i de Tider maatte betragtes som ret betydelig. Pengenes Værdi var dengang mindst 3 Gange saa stor som nu, saaat hendes 12000 Rdl. vel svarede til mindst 72000 Kroner. Først og fremmest vilde hun føle, at hun havde sin Frihed og kunde gøre, hvad hun vilde. At blive i København, uglest som Statholderens vragede Gemalinde, kunde der ikke være Tale om, og at hun ikke havde Lyst til at tigge om Ophold hos Faderen, der var yderst forbitret over Ophævelsen af Datterens Ægteskab og Skandalen med Stig Høeg, kan man egentlig ikke fortænke hende i. Derimod kunde hun nok have Lyst til at se sig lidt om og tage Revanche for det tvungne Liv, hun havde maattet føre, medens hendes Hr. Gemal tumlede sig paa sine talrige Rejser.

Hurtigst muligt gjorde hun derfor i al Stilhed sine Forberedelser, tog sine Penge med sig og var en

skøn Dag, uden at have underrettet andre end Erik Grubbe, der forgæves raadede hende derfra, om sin Bestemmelse, paa Vejen ud i det fremmede. Hvor hun flakkede om, og hvorledes og i hvilket Selskab hun levede paa denne eventyrlige Udenlandsrejse, melder Historien intet om; man ved kun, at det under alle Omstændigheder lykkedes hende i Løbet af omtrent to Aar at faa sat hele Mødrenearven over Styr.

Rimeligvis 1672 kom Marie Grubbe igen tilbage til Danmark, træt, pengeløs og daarligt klædt, henvendte sig til Faderen paa Tjele og lovede Bod og Bedring. Uagtet Erik Grubbe, som ialfald ikke kan beskyldes for Følsomhed, aabenbart helst vilde have været fri for sin vagabonderende Datter, gav han hende dog Tilladelse til foreløbig at blive boende paa Gaarden. Det var vel hans Haab, at det ved Hjælp af en nogenlunde rimelig Medgift skulde lykkes ham at faa hende anbragt i et nyt Ægteskab, maaske finde en forfængelig og godmodig Mand, der endda vilde føle sig smigret ved at ægte den mægtige Statholders forhenværende Gemalinde og saa til Gengæld slaa en tyk Streg over de mellemliggende Aars graverende Uregelmæssigheder. Der gik et Aarstid, og der var ingen Udsigt til, at hans Haab skulde gaa i Opfyldelse. Marie Grubbe var nu bleven omtrent 30 Aar gammel, da Faderen var saa heldig at faa hende afsat til Palle Dyre, en Søn af Oberst Claus Dyre til Sindinggaard og Krogsdal. Palle Dyre, der ligesom Grubberne tilhørte en gammel dansk Adelsslægt, for hvis jyske Linie han var den sidste Repræsentant, havde uden Held forsøgt sig i Kancelliet, saa var han bleven Forretningsmand, og det laa absolut bedre for ham. For mange Aar tilbage havde Erik Grubbe og Claus Dyre paa en Maade været Naboer, ialfald havde de ejet to Nabogaarde, Nørbæk og Sønderbæk. Palle Dyres Moder, Edel Rodsten, døde paa Sindinggaard 1677, hvorimod

Faderen overlevede hende i 16 Aar og først døde 1693, som man kan se af Inskriptionen paa Dyrernes Epitafium i Sinding Kirke.

Som Medgift med Marie Grubbe fik Palle Dyre de to Gaarde Trinderup og Nørbæk. Paa Trinderup, som var Hovedejendommen, bosatte de sig efter Brylluppet; men ogsaa paa Nørbækgaard har de sikkert opholdt sig. Paa et Par store Lysestager i Nørbæk Kirke er Navnenes Forbogstaver og Familievaabnene indgraverede tilligemed Aarstallet 1678, og et gammelt Alterklæde samme Steds siges at være broderet af Marie Grubbe.

Erik Grubbe begyndte imidlertid i Aarenes Løb at føle sig gammel og træt og syntes, at han trængte til Assistance ved Bestyrelsen af Tjele. Marie Grubbes ældre Søster, Anne-Marie, var 1674 bleven lovførmelig skilt fra Stig Høeg og Aaret efter gift med den berygtede Heksefølgler Jørgen Arenfeldt¹³⁾ til Rugaard, som senere ruinerede sig ved Skibsbyggeri og Processer, saaat han af flere Godser tilsidst kun havde den stærkt behæftede Rugaard tilbage. Nu var Anne-Marie, som heller ikke havde haft det for godt i sit andet Ægteskab, død omkring 1680. Nogle Aar senere døde hendes fraskilte Mand, Stig Høeg, som havde fartet omkring i mange Aar, bl. a. været Hushovmester hos en Kardinal i Rom, og som senere havde taget sin Tilflugt til sin yngre Broder, Just Høeg, da han i 1678 opholdt sig i Nimwegen som Ambassadør. Stig var, som det hedder i nogle tidligere omtalte Optegnelser⁹⁾ „gruelig inclinert til Drik og Kvindfolk uden Forskiel“, og hans Opførsel var saa skandaløs, at den korrekte Broder ikke kunde have med ham at gøre. Han døde aldeles forarmet.

I Julen 1684 var Marie Grubbe tilligemed sin Mand i Besøg hos Faderen paa Tjele, og Resultatet blev, at den gamle Erik Grubbe bad dem om at flytte hjem til ham og formelt gav dem Gaarden i Forpagtning¹⁴⁾. Tidlig paa Aaret 1685 brød Palle

Dyre og Marie Grubbe da op fra Trinderup og tog stadigt Ophold paa Tjele, og i Begyndelsen gik alt saare vel. Ægteparret lod til at kunne komme godt ud af det med den sære og vanskelige, 80aarige Mand, saaat han endogsaa oprettede et Testamente ¹⁴⁾, der gjorde Marie til hans Hovedarving, og dette Testamente skyndte Palle Dyre sig at faa stadfæstet af Kongen. Sagen var vel gaaet meget hemmeligt for sig; men Kancelliraad Arenfeldt havde dog opnuset lidt og skræmmede Erik Grubbe til at afgive en Erklæring om, at „saadant var skeet af hannem med uberaad Hu i een Suaghed, som hannem i hans høie Alderdom tilfaldt.“ Med denne Erklæring gik Arenfeldt til Kongen, og d. 13. April 1689 sendte Kristian d. 5. to Skrivelser ¹⁵⁾ til Mogens Scheel og Kristoffer Lindenow om at danne en Kommission for at undersøge Sagen og enten bilægge Striden i Mindelighed eller fælde Dom. Det var ikke muligt at faa Parterne forligte, og paa Tjele var der stadig Splid og Spektakel. Arenfeldt klagede til Kongen over, at Marie Grubbe og hendes Mand behandlede den gamle Svigerfader daarligt, Palle Dyre mødte med en Klage over, at Svogeren havde tvunget Erik Grubbe til at oprette en ny Kontrakt i hans Favør, og Kongen sendte Brev paa Brev.

Men den egentlige Grund til Striden var vel nok Marie Grubbe. Hun havde ligesaa lidt kunnet finde sig tilrette i Ægteskabet med Palle Dyre som med Gyldenløve, hvor forskellige de end var.

Allerede i Begyndelsen medens de boede paa Tjele, havde hun indladt sig i et meget intimt Forhold til en ung Bondekarl, Søren Møller, der tjente paa Gaarden som Kusk. Søren blev senere ansat som Ladefoged; Forholdet fortsattes stadig mere aabenlyst til stor Forargelse for Gaardens mandlige og kvindelige Tyende, og Skandalen blev snart almindelig bekendt og omtalt over hele Jylland. Palle Dyre var ofte fraværende paa kortere og længere Forretnings-

rejser, og Søren indtog efterhaanden ganske ugenert hans Plads i enhver Henseende. Det er aldeles utænkeligt, at Manden ikke skulde have opdaget, hvorledes det forholdt sig; men han foretrak at lukke Øjnene og lade, som om han ikke mærkede noget, rimeligvis for at undgaa Proces og mere Vrøvl end nødvendigt.

Overfor den gamle Fader, som ganske vist var svækket og vanskelig, viste Marie en alt andet end datterlig Opførsel. For hendes Vedkommende drejede alt sig om Hr. Søren; hans Bekvemmelighed skulde der først og fremmest tages Hensyn til, ham skulde der kræses op for, til ham syede og broderede Fruen Foræringer, som aldeles ikke passede for Bondekarlen, og ham maatte hun altid have i Nærheden for at befinde sig vel. Erik Grubbe saa selvfølgelig godt, hvorledes det hang sammen, og tilsidst blev det ham for broget, saaat det, da Ægteemanden fremdeles ikke gjorde Mine til at tage sig af Sagen, blev Faderen, der fremtvang en Afgørelse.

I Avgust Maaned 1690 indsendte Erik Grubbe nemlig til Kong Kristian d. 5. et Andragende, hvori han bad Kongen give ham Tilladelse til at gøre Datteren arveløs og paa sin egen Bekostning anbringe hende paa Bornholm, da baade han og Maries Ægtefælle havde fuldkomment gyldige Grunde til at beklage sig over hendes skandaløse Opførsel. Denne Skrivelse gav saa Anledning til en yderst ejendommelig Skilsmisseproces, som vistnok er uden Sidestykke, og som findes aftrykt in extenso i „Dansk Musæum“ for 1782¹⁶). De originale Dokumenter synes at være tilintetgjorte.

Erik Grubbes Andragende til Kongen lød saaledes:

Stormægtigste Konge,
Allernaadigste Arve-Herre;

Udi allerdybeste Underdanighed, understaaer jeg mig for Eders Kongel. Majestet at beklage og tilkiendegive, min Datters Marie Grubbes Forhold imod mig sin gamle

Fader, med Foragt og Ulydighed imod mig, som jeg er af hende beegnet med paa efterfølgende Maader: 1. Hendes onde Forhold imod Hans høie Excellence Guldnløve, hvorføre han lod sig skille fra hende, som jeg hende formanede troehjerteligen, som hun dog foragted, som paa er kiendt, at hende saadan Spot overgik, at hun blev skilt fra saadan Ære, til sin store Vanære. 2. Dernest reiste hun ud af Landet imod min Villie og Vidskab, som jeg hende og fraaadte, at hun det ikke skulle gjøre, rømte hun dog hemmelig fra Kiøbenhavn, og med sig toog de tolv Tusinde Rixdaler, som hans høie Excellence hende gav for hendes Mødrene, udi contant Penge, foruden hendes Jordegods, og ongefehr paa to Aars Tid bortsatte, og kom hiem igien, og havde neppe det, hun kunde klædde sig med, tog jeg hende til mig, fordi hun lovede Forbedring, og at hun ville anstille sit Liv og Levnet bedre, hvilket hun ikke efterkommede, men levede meget slemmere end tilforn. 3. Jeg forhialp hende siden udi Ægteskab med Palle Dyre, som dette heele Lands Rygte, ja jeg troer hendes egen Mand Palle Dyre nok skal give sin Erklæring, hvorledes hun sig imod ham haver forholdet udi deres værende Ægteskab, og enddog baade jeg og andre hendes Venner have raadet hende til Skikkelighed, imod hendes Mand og sin egen Ære at forekomme, haver hun udi dette som udi alt andet, været mig en ulydig Datter. 4. Den 22. Junii nu sidstafvigte, kom hun op til mig her paa mit Kammer, og da jeg foreholdt hende, hendes uskikkelige Levnet, og lastede saadant af hende, skieldede hun mig skammelig over, og sagde iblant andet: See hvor han sidder og blavrer, veed ikke selv hvad han siger, med mange fleere ubehøviske Ord, som jeg undseer mig ved, og skammer mig ved at sige.

Anno 1689 entholder hun sig fra hendes Hosbond Palle Dyre, lever uskikkelig med ham, som hele Landet snart er bevidst, giver Attester imod hannem, og igien Attester med hannem imod mig, og saaledes continuerer endnu udi saadant uskikkelig Levnet. Den 13. Julii 1690 kom bemeldte min Datter til mig paa mit Kammer, og overskioldte mig som jeg kunde været en Hundedreng, ja udi andre grove Maader skikker og skaaer sig selv som hele Jyllands Rygte er bevidst, hvorudover Gud højelig maae fortørnes, stor Scandalum begaaes, hendes Venner og Slægt til stor Fortrydelse, og snart alt Qvinde-Kiøn til Forargelse og Foragt.

For saadan hendes Forhold, Uskikkelighed og Ulydigheds Skyld, er jeg foraarsaget at gjøre hende arveløs, som jeg beder allerunderdanigst Eders Kongel. Majestet allernaadigst vil mig bifalde og confirmere, og at Eders Kongelige Majestet ydermere ville bevise mig den Naade, og tillade mig

ved Eders Kongelige Majestets allernaadigste Befaling til Stiftsamtmand H. Mogens Scheel, at han efter Erforsknings, paa saadan hendes Forhold, baade imod mig og sin Mand, og hendes egen Uskikkeligheds Skyld, at hun paa min egen Bekostning maatte vorde hensat paa Borringholm, for Guds Vrede og Fortørnelse at forekomme over hende, som er saadant et ulydigt Creatur, andre til Afskye, og dermed hendes Salighed kunde erlanges.

Hvis det Alleryderste mig ikke dertil havde dreven, skulle jeg ikke understaaet mig om dette at anholde; mens lever udi den allerunderdanigste visse Forhaabning om Eders Kongelige Majestets allernaadigste Bønhøring, Svar og Hielp, som Gud skal visselig belønne. Jeg lever og dør

Eders Kongelige Majestets
 allerunderdanigste og pligtskyldigste tro

Tielle d. 14. Augusti
 Anno 1690.

Arve-Undersaat
 Erich Grubbe.

I Slutningen af September opholdt Palle Dyre sig i København; der fik han gennem Kancelliet en Anmodning om at supplere Svigerfaderens Andragende med sin Erklæring, og denne kom til at lyde:

Allernaadigste Konge!

Ald Jyllands Land veed min Ulykke og Fortred, i det Marie Grubbe ei skikker sig imod mig som en ærlig Ægte-Hustrue, jeg har dulgt det saalænge, og med Taalmodighed baaret det, fordi jeg ei ville gjøre min Skam mere aabenbar, men desværre, det har ei frugtet, thi alle Mennesker vide det. Vil Eders Kongelige Majestæt bevise mig den Naade og ophæve det Ægteskab, uden Process, bliver min Spot saa meget mindre, og Gud vil belønne Eders Kongl. Majestæt for saadan kongelig Naade, hvorved jeg skilles ved en stor Hierte-Sorg. Jeg forbliver efter min allerunderdanigste Pligt

Min allernaadigste Arve-Konges
 allerunderdanigste Arve-Undersaat

Kiøbenhavn d. 30. September
 A. 1690.

Palle Dyre.

Samme Dag, denne Erklæring var indleveret, sendte saa Kancelliet en Skrivelse til Stiftamtmanden i Viborg, Etatsraad Mogens Scheel, med Anmodning om paa Kongens Befaling at lade Sagen nøjagtigt undersøge og derefter snarest muligt levere en omhyggelig Indberetning. Stiftamtmanden forhørte da personlig Tje-

nestefolkene baade paa Tjele og paa Nørbæk, hvor Marie Grubbe var flyttet hen og for Tiden blev holdt under et Slags Bevogtning af Egnens Bønder ligesom senere paa Tjele, og da han havde skaffet sig tilstrækkelige Oplysninger, som alle faldt ud i Fruens Disfavør, indsendte han under 6. November sin Indberetning til Kancelliet.

Allerunderdanigste Erklæring om Velbyrdige Erich Grubbes Supplication, angaaende hans Datters, Frue Marie Grubbes Forhold.

Hvad sig det Klagemaal, som Velbyrdige Erich Grubbe over hans Datters, Frue Marie Grubbes Begegnelse imod hannem selv angaaer, da kan derpaa ei bedre Underretning begieres, end hendes Faders egen Angivelse, hvilken ogsaa af Folkene paa hans Gaard stadfæstes. Derforuden er hendes Levnets Uskikkelighed, en Ting, som af al Landet omtales; men som hendes Mand velbyrdige Palle Dyre for samme hendes Uskikkeligheds Skyld, udi sin Paaskrift paa samme Supplication, en Ophævelse af sit Ægteskab med hende begjærer, og Hans K. M. min udførlig og allerunderdanigste Erklæring derom allernaadigst vil have, saa haver jeg ogsaa al mulig Flid anvendt, Hans M. Villie herudi tilbørligen at efterkomme, og mig af dem, som om hendes Forhold best Videnskab haver, ladet om alting informere; Den Sag, som nu meest omtales til hendes Disadvantage, er hendes Familiaritet med en ved Navn Søren Ladefoget, som tiende paa Tielle, imens hun der boede. Jeg vil intet arrestere mig med at referere det Folkene paa Tielle eller i Beegsgaard, hvor hun nu er, mig har sagt, at samme Søren Ladefoget kom til Gaarden om Aftenen, blev i Stuen hos hende og drog først om Morgenens bort, var ogsaa tit hos hende om Dagen, og havde større Gemeenskab med hende end Ærbarheden tillader; men de største Vidner imod hende, ere tvende Piger, som jeg selv har examineret, og som vil være gestændige, hvor det skal være, alt det, som de mig har sagt, den eene har været Fadebordspige paa Tielle mens Frue Marie Grubbe der boede, hun har sagt mig at Fruen havde en Maneer at jage Pigerne i deres Seng førend hun lagde sig selv, og saa at sætte Krogen paa Døren for dennem, at de ei kunde komme ud, og at baade fornævnte Pige og hendes Medtienerinder saae tit ud af Vindverne (efterat de saa vare indelugte), at Søren Ladefoget kom over Gaarden og gik op til Frue Marie Grubbes Kammer, og lige saaledes saae de hannem gaae bort om Morgenens tilig, førend Krogen blev tagen fra deres Dør.

Eengang har det ogsaa hendet sig at een Morgen der fattedes Brød, bemeldte Fadebords Pige gik ind til Frue Marie Grubbe for at hente Nøglen dertil, og Krogen just ikke var sat paa Døren, saae hun Søren Ladefoged ligge paa Fruens Sæng. Den anden Pige, som har givet den beste Oplysning, tiener hende endnu, hun bekiender, at i Førstningen der hendes Frue kom til Beegsgaard, blev oft-bemeldte Søren Ladefoged tit hos hende om Natten udi Stuen, og blev hun (Pigen) imidlertid udviist, som maatte sidde heele Natten i Kiøkkenet, Men siden brugte hun intet meere saa stor Præcaution, hun klædte sig af, og gik i Sæng i Søren Ladefogeds Nærværelse, som imidlertid laae paa en Kiste i Stuen hos hende, og saasnart Lyset var slugt og Pigen havde lagt sig i sin Seng, som var i samme Stue, hørte hun, at Ladefogden lagde sig i Fruens Seng, uden at skamme sig for Pigen, som var der tilstædde.

Siden denne Vens Arrest i Skanderborg har hun været meget utaalmodig, og vilde gierne sælge det lidet hun har at raade for, til hans Befrielse. Dette er den Kundskab, som jeg har kundet faae om denne Sag, thi hvad sig hendes Rygte, saavel for bemeldte Søren Ladefoged, som for en anden Person (hvilken ikke er af hæderligere Condition), anbelanger, da er det unødvendigt det at referere, hvor man saa authentic Vidnesbyrd kan have.

Datum Fussinge

M. Scheel.

d. 6. November Anno 1690.

Den 13. December udgik saa fra Kongen Befaling til at nedsætte en Kommission, som skulde bestaa af Etatsraad, Ridder Mogens Scheel til Fussinge og Odden, Stiftsbefalingsmand over Viborg Stift og Amtmand over Halds Amt, Doctor theologiae Søren Glud, Biskop over Viborg Stift, og Magister Søren Sevel, Provst over Nørliung Herred og Sognepræst ved Domkirken i Viborg, for grundigt at undersøge og dømme i Sagen.

Christian den Femte af Guds Naade Konge til Danmark og Norge etc. Vor Gunst tilforn. Hvad Os elskelig Erich Grubbe til Tielle, for Os allerunderdanigst haver ladet andrage, og sig beklaget over hans Datter Marie Grubbes uskikkelige Forhold, saavel imod hannem med Ulydighed og Vanartighed, som mod hendes Ægte-Hosbond, Os elskelig Palle Dyre til Trinderup, med et forargeligt og ubluefærdigt Levnets Fremdragelse, kan I af hosfølgende

Copie af hans allerunderdanigste Supplication, sam tbemeldte Palle Dyres derpaa iligemaade allerunderdanigst givne Klage, tilligemed den Hr. Mogens Scheels derom indkomne Erklæring, videre see og erfare: Thi er Vores aller-naadigste Villie og Befaling, at I retter Eders Leilighed efter, med forderligste de Vedkommende paa en beleilig Tid og Sted, for Eder at lade indkalde, og inden lukte Døre Eder om fornævnte Marie Grubbes usikkelige og letfærdige Forhold i hendes Ægteskab, saavel som Ulydighed og Halsstarrighed imod bemeldte hendes Husbond, grundeligen informerer, og efter Sagens bevislige forefindende Beskaffenhed derpaa efter Lands Lov og Ret forsvarlig kiender og dømmer. Dermed skeer Vor Villie. Befalendes Eder Gud. Skrevet paa Vort Slot Kiøbenhavn.

Under Vor Kongelige Haand og Signet
Christian.

d. 13. Decembr. A. 1690.

Efter Modtagelsen af den kongeiige Skrivelse indstævnedes Kommissionen saa skriftligt d. 27. Januar 1691 Marie Grubbe, Søren Møller, Palle Dyre og Erik Grubbe til at møde i Viborg d. 12. Marts.

Palle Dyre mødte personlig, Erik Grubbe ved Kancelliraad Jørgen Arenfeldt til Rugaard og Marie Grubbe ved Foged Christen Larsen Dyster. Desuden mødte en halv Snes tilsagte Vidner af begge Køn, navnlig nuværende og tidligere Tyende fra Tjele.

Efter Oplæsningen af Kongens Skrivelse til Kommissionen, Erik Grubbes Supplikation til Kongen samt Palle Dyres og Mogens Scheels Erklæringer blev Vidnerne tagne i Ed og afhørte hver for sig.

Som første Vidne mødte Maren Mortensdatter, Søren Møllers Søskendebarn, en Bondepige, som tidligere havde tjent Marie Grubbe, og som allerede var bleven forhørt af Stiftamtmanden i Nørbæk Præstegaard. Hun gentog først, hvad hun tidligere havde sagt, og fortalte fremdeles, at hun en Morgen tidlig forrige Sommer, da hun skulde igennem den Stue, hvor Fruen laa, for at tappe noget Øl af til en af Karlene, saa Søren Møller, som havde tilbragt Natten hos Fruen og lige var staaet op, staa og

trække Støvler paa; men da hun kom tilbage, saa hun, „at han var gangen i Sengen til Fruen igien,“ og det fortalte hun Karlen, som hun havde hentet Øllet til. Engang i Efteraaret kom hun ind til Marie Grubbe og sagde, at nu hørte hun, Palle Dyre var kommen hjem og vilde have Folkene til Tings som Vidner; og saa, sagde hun „svær jeg mig ikke om Meen, men faaer at sige, hvad jeg veed.“ Der stod én af Gaardens Karle inde i Stuen, ham viste Fruen ud og spurgte Pigen: „Om Du skulde til Tinge, hvad vilde Du Skam da sige?“ „Jeg vil sige, at jeg saae eder ligge hos Søren Ladefoged.“ Saa bad Fruen hende tie og forærede hende en Kjole, og hun lovede ikke at sige noget, hvis hun kunde blive fri for at aflægge Ed; men kunde hun ikke det, vilde hun ikke sværge falsk. Endelig kom Maren, der laa i samme Stue som Fruen, ogsaa naar Søren Møller var hos hende, med forskellige Oplysninger, som ikke lod nogen- somhelst Tvivl tilbage om Forholdets Natur.

Det næste Vidne var Jens Christensen Boyer, den Karl, som Maren Mortensdatter havde hentet Øllet til. „Efter soeren Ed med oprakte Fingre“ fortalte han, at han den Morgen, da han af Maren havde faaet at vide, at Søren Ladefoged var inde i Fruens Sovekammer, havde listet sig til at kigge derind og ganske rigtigt set dem liggende i Sengen. „Videre vandt han,“ at han, medens han tjente paa Tjele, havde sin Seng i samme Kammer som Ladefogeden, og saa var det jævnlig hændet, at en af Pigerne sent om Aftenen var kommen for at hente Søren op til Fru Marie, hvor han undertiden var bleven til Midnat, men ogsaa ofte til om Morgenen, naar Palle Dyre ikke var hjemme. Mens de boede paa Nørbækgaard, havde Fruen ofte sendt ham, Jens Boyer, for at hente Søren om Aftenen, og saa var Jens og Pigen blevne vist ud af Stuen. Han maatte jævnlig bringe Søren „Viin, Steg og andet god Mad,“ og engang, da han og Fruen mødtes paa Marken „omfavnede de hver-

andre.“ Da Fruen nu d. 10. Marts saa Jens paa Tjele, havde hun kaldt paa ham og bedt ham ikke sige noget om, hvad han vidste.

Det tredie Vidne, en Bondepige, Anna Andersdatter, der indtil for 1^{1/2} Aar siden havde tjent hos Marie Grubbe som „Fadepords Pige“, og som ligeledes tidligere havde været afhørt, fortalte bl. a., at en Aften, da der blev støbt Lys paa Tjele, sad Søren Møller ved den øverste Bordende og blev af Fruen opvartet med Mjød af en Sølvkande; de generede sig heller ikke for at kysse hinanden, medens Pigerne saa paa det, og Fruen havde aldrig „Roe eller Taal,“ uden naar Søren var hos hende. Han blev altid „trakteret med det Bedste der var paa Gaarden,“ og kort Tid, førend Anna Andersdatter kom fra Tjele, havde hun i Mandens Fraværelse set Fruen sidde og sy paa „en rød Klædes Hue, med Guld-Galluner og sorte Plumager omkring,“ som hun senere havde foræret Søren.

En anden Bondepige, Anna Knudsdatter havde indtil for et Aarstid siden tjent paa Tjele som Kniplepige hos Marie Grubbe. Hun var ikke indstævnet som Vidne, men tilbød frivillig at fortælle, hvad hun vidste. Hun bekræftede flere af de foregaaende Vidners Udsagn og fortalte saaledes, at hun ofte om Natten havde hentet Søren Ladefoged op til Fruen, og at han, naar han var drukken, jævnlig sov i et Kammer ved Siden af Fruens, hvor da Anna „maatte varme Sengen til hannem,“ og engang sov han Rusen ud i Fruens egen Seng, medens hun gik og passede ham. En Søndag Formiddag kom Palle Dyre uventet hjem fra en Kommission i Randers og havde nær overrasket dem, hvis Anna ikke hurtigt havde advaret dem, saaat Søren fik Tid til at løbe op paa Loftet. Baade hun og „endeel af de andre Tie nere paa Gaarden havde inderlig Fortrydelse over, at slig en Frue vilde holde saa gemeen og ubluelig Omgængelse med saa ringe en Person, saasom af al deres Omgængelse

kunde sees og merkes, at Fruen elskede Søren Ladefogt højere end sin egen Mand, Palle Dyre.“

Det femte Vidne, en ung Bondekone, Anna Christensdatter, havde ogsaa, da hun for et Aarstid siden tjente Fruen, „seet altfor stor Gemeenhed af Søren Ladefogt, hvilket Fruen saavel kunde fordrage, at hun blev vreed paa Anna Christensdatter, fordi hun lastede det.“ Hun var engang, da Søren var Kusk, kørt med Fruen til Viborg, hvor de logerede hos Glarmester Jens Willadsen, og saa lod Fruen om Natten rede til sig selv paa Gulvet, medens Hr. Søren bredte sig „udi Stolpe-Sengen.“

Inger Andersdatter, ligeledes en yngre Bondekone, fortalte, at da Søren Møller en Dag i Efteraaret 1689 i Raseri havde skudt paa Anna Trinderup, en af Pigerne paa Tjele, havde Marie Grubbe holdt ham indelukket først i Mandens Værelse og senere i hendes eget, medens „Bardskern“ Morten Petersen, som var hentet fra Viborg, forbandt Pigen, og han „gik ikke need før om Morgenen, da Pigerne gik need at malke.“ Hun sagde ogsaa, at Søren Ladefoged „havde Magt til at fordre hvad han havde Lyst til af hvis som var paa Gaarden.“

En ung Bondekarl, Mads Mortensen, som var i Palle Dyres Tjeneste og Søskendebarn af Søren Møller, fortalte bl. a., at det var ham, som blev vist ud af Stuen, da Marie Grubbe vilde overtale Pigen Maren Mortensdatter til at tie med, hvad hun vidste; men han hørte hele Samtalen oppe fra Loftet. Hans Onkel, Søren Møller, som var brudt ud af Arresten paa Skanderborg, hvor han var bleven sat fast, da han havde skudt paa Anna Trinderup, kom til Nørbækgaard ved Midnatstid sammen med sin Svoger, Mads Mortensens Fader, og gik ind ad Vinduet i det Kammer, hvor han laa. Det var netop den Gang, da Stiftamtmanden havde været der for at eksaminere Pigerne. Kammeret laa lige udenfor Fruens Soveværelse, og hen paa Morgenstunden bad Søren Møller Mads gaa ind til hende og sige,

at han var der og gerne vilde tale med hende. Marie Grubbe var straks staaet op og sendte Pigen, som laa inde hos hende, i et Ærinde til Sønderbæk; saa lod hun Søren komme ind og beholdt ham hos sig hele Dagen til sent om Aftenen, da han igen gik bort med Svogeren. Mens Søren var inde hos Fruen, maatte Svogeren og Mads sidde i Køkkenet uden for hendes Soveværelse. Fruen havde senere sagt til Mads Mortensen, at hun vilde ønske, hun var skilt fra Palle Dyre og havde Søren Ladefoged igen; han var „saadan en kion og læt Karl,“ og hun „gad saa gierne lugtet Tiære og Heste-Giøde, og der var ingen, hun vilde heller have end hannem, om han end ikke havde meere end det han stod og gik udi.“ To Gange havde Fruen sendt ham til Søren for at advare ham, at han skulde passe paa at slippe bort, „thi hvis Palle Dyre fik hannem fat, vilde det gaae hannem ilde.“ Da Søren saa lykkelig og vel var kommen afsted, sagde Fruen, at før Søren skulde komme i Fortræd, vilde hun frelse ham med sin højeste Ed, „og hvad var det for en Snak, at de tre Fingre skulle betyde de tre Personer; Guds Søn kom nok i hendes Fingre at sidde.“ Medens Søren sad fængslet i Skanderborg, bragte hans Søster og Svoger stadig Bud mellem ham og Fruen, en eller to Gange om Ugen, og, da Søren var hos Fruen, efter at han var kommen fra Skanderborg, fik han en „grøn Atlaskes broderet Hue“ af hende.

Som ottende Vidne mødte Erik Grubbes Skytte, Søren Jensen, frivillig. Han havde tidligere, da Søren Møller var Kusk, haft Kammer i Stalden sammen med ham, og fortalte, at han ofte sent om Aftenen blev hentet af en af Fruens Piger, og, naar Palle Dyre ikke var hjemme, blev hos Fruen til om Morgenen, „da han kom need med Skoene paa Hælene.“ Søren Ladefoged havde „lige saa fri Adgang til Frue Marie Grubbe som hendes Ægte-Mand, og hun elskede ham saa høit, at en Hustrue kunde ikke elske sin Mand høiere, og saae hun, ikke hun saa vel omgikkes med sin

egen Mand som med hannem.“ En Aften var Søren Ladefoged temmelig drukken og „tomlede sin Hest nogle Gange paa Steenbroen,“ saa at Fruen sendte en af Pigerne ned efter ham. Den næste Dag spurgte Fruen Søren Jensen, hvorfor Søren Møller mon havde drukket saa meget den foregaaende Aften, og han svarede, at „han nødtes dertil formedelst een og anden truer ham, og alle spaaer ham ilde, for den Gangs Skyld han har til Fruen“. Søren Ladefoged sagde til Skytten: „Jeg har ikke andet forskyldt, end at miste Livet, og her laves ikke paa andet.“ En anden Aften, da han vilde gaa op til Fruen, medens Palle Dyre var hjemme, raadede Skytten ham fra det, men fik det Svar: „Hvorfor ikke? seer du, jeg har en Rixdaler naar andre har ingen, og naar jeg faar paa den Maade Pungen fuld, vil jeg qvittere og hielpe dig dertil efter mig.“ Naar Palle Dyre vilde sende Ladefogden et Ærinde temmelig langt bort, gjorde han sig ofte syg, og „blev imidlertid trakteret med det Beste, der var paa Gaarden“.

Christian Skytte, der var Tjener hos Palle Dyre, fortalte som frivilligt Vidne, at han for omtrent to Aar siden, da Fru Marie Grubbe havde været i Viborg, dengang Søren Møller var Kusk, og opholdt sig i Palle Dyres Gaard, gennem en Sprække i Døren havde set dem være meget kærlige mod hinanden. Han kunde ogsaa bekræfte adskillige af de tidligere Vidners Udsagn.

Efter at endnu et Par Vidner var afhørte, blev saa Fortsættelsen af Sagen udsat til den følgende Dag.

Først fremlagde Palle Dyre Attester angaaende sin egen Vandel fra Sognepræsterne Peder Berentsøn og Jens Jensen Palludan og desuden to Tingsvidneerklæringer.

Som ærlig og Velbyrdige Mand Palle Dyre, haver været af mig underskrevne Sogne-Præst til Hornum og Snebum Sogner begiærendes jeg vilde meddele ham min sandfærdige Attest og Kundskab, hvorledes han haver skikket sig, mens han haver været her udi Menigheden og boet paa Trinderup. Saa haver jeg hannem saadant ikke kundet negte, men

hermed for alle bekiender, at Velbemeldte Palle Dyre ongefær paa 12 Aars Tid, han haver boet og resideret paa Trinderup, haver imidlertid levet og forholdt sig, christeligen, ærligen og vel imod enhver, saa ingen i saa Maader kan have hannem noget at beskylde, saa og ingen Forargelse ved hannem er given, enten for hans Velbyrdigheds egen Huus eller uden for, til Uskikkelighed i nogen Maader, hvilket saaledes i al Sandhed at være, jeg med min egen Haand underskrevet bekiender.

Hornum Præstegaard d. 25. Februarii Anno 1691.

Peder Berentsøn
egen Haand.

(L. S.)

Nok Hr. Jens Jensen Palludan Sogne-Præst til Vinge og Tielle Sogner, i hvis Menighed Velbyrdige Palle Dyre haver opholdt sig paa fem Aars Tid imidlertid han boede paa Tielle, hans Attest om Velbyrdige Palle Dyres Levnets Forhold, datteret 26. Februarii 1691 af lige Indhold med den forrige.

Ydermeere fremlagdes et Tingsvidne udstedt af Onsild Herredsting d. 7. Martii sidstafvigte, indeholdende, at Velbyrdige Palle Dyres Fuldmægtig (Ridefoged) Michel Thomesen fornevnte Dag paa fornevnte Ting fremstillede efterskrevne Hornum Sognemænd, Peder Sørensen, Forpagter paa Trinderup, Mouritz Thomesen i Hornum, Povel Nielsen, Jens Thomesen, Niels Pedersen Kudsk, Kield Andersen, Ole Lauritzen, Niels Thomesen og Christen Thomesen der sammesteds, saa og Mogens Andersen og Mogens Jensen af Brøndum, som han med tvende Kaldsmænd beviiste lovlig at være indstevnet til fornevnte Ting, at meddeele velbyrdige Palle Dyre sit Skudsmaal anlangende hans Liv og Levnets Forhold, imidlertid han residerede paa Trinderup, for hvilket at paahøre Frue Marie Grubbe ogsaa lovligen var indstevnet, og saa for Retten fremstod bemeldte Peder Sørensen, efter at Eeden for dennem samtlig var forelæst, og efter Spørgsmaal af ermeldte Michel Thomesen aflagde sin Skudsmaal saaledes: At ongefær en 12 Aars Tid havde han kiendt Høiædle og Velbaarne Palle Dyre, og imens han selv residerede paa sin Gaard Trinderup i bemeldte Hornum Sogn, da haver hans Velbyrdighed levet og forholdt sig ærlig, christelig og vel, saa ingen med Rette kan have hannem noget usømmeligt eller utilbørligt at beskylde, i ringeste Maader, mens haver levet venlig og kierlig med ermeldte Frue Marie Grubbe og ei given hende nogen Aarsag til det onde Levnet, som hun er i Rye og Rygte for; hvilken sit Skudsmaal, han saaledes ved høieste Helgens

Eed og opholdende Fingre efter Loven bekræftet, som og alle før indstevnede Vidner fremstod og enhver især ved lige soeren Eed, og eenslydende Stemme stadfæstede og bekræftede Ord til Ord, og ydermeere sagde, at de kunde ikke give hans Velbyrdighed saa god og berømmelig et Skudsmaal, han jo havde fortient det bedre, som han stedse har levet i alle reputeerlige Maader som en ærlig god Mand vel eigner og bør.

Endeligen endog især bekræftede Kield Andersen, at han havde tient oft høivelbemeldte Palle Dyre for sin egen Tiener udi 3 Aar, Niels Pedersen for Kudsk i 8te Aar, Mogens Andersen for Ladefoget og Fuldmægtig i et Aar og Mouritz Thomesen udi to Aar, desligeste for Ladefoget, og de ei aleneste haver god Føie til med de andre at meddeele hans Velbyrdighed foromrørte Skudsmaal, men endog videre derom enhver af dem hermed ved Eed bekræftet, i hvor han med dennem reiste eller var, da levede og forholdt han sig ærlig og redelig, som før er meldt, saavelsom og venlig og kierlig i alle sømmelige Maader imod meerbemeldte Frue Marie Grubbe, saa det ikke kan være andet end fortrydeligt, at hun ikke har skikket sig til sin egen Æres Fremtarv.

Endnu fremlagde han et andet Tingsvidne udstædt af Medelsom-Ljungherrets Ting d. 5. Marti sidstafvigte, indeholdende at bemeldte Michel Thomesen fornevnte Dag paa fornevnte Ting, fremstillede efterskræve Tielle Sognemænd, Hans Michelsen i Foulum, Anders Christensen og Christen Andersen ibid., Oluf Bertelsen i Fornye og Jens Pedersen Smed ibid., Peder Olsen i Tielle Mølle, Jens Andersen og Søren Andersen i Vester-Tielle, Niels Jensen og Jens Povelsen i Riis, som han med tvende Kaldsmænd beviiste lovligen at være indkaldet til fornevnte Ting at meddeele Velbyrdige Palle Dyre sit Skudsmaal anlangende hans Levnets Forhold den Stund han paa Tielle haver resideret, for hvilket at paahøre Frue Marie Grubbe ogsaa var lovligen indstevnet, og saa for Retten fremkom Hans Michelsen i Foulum, som ved Eed efter Loven vandt efter Tilspørsel af Michel Thomesen, at det hannem i al Guds Sandhed er bevidst det Velbyrdige Palle Dyre har været paa Tielle ongefær en 5 Aars Tid, og imidlertid forholdet sig, ærlig, christelig og vel, saa han ikke med rette veed, at nogen sig over den gode Mand haver at besværge, eller given Aarsag til det, som hans Frue Marie Grubbe beskyldes for. Anders Christensen og Christen Andersen i Foulum, Oluf Bertelsen og Jens Pedersen Smed i Fornye, Peder Olufsen i Tielle Mølle, Jens Andersen og Søren Andersen

i Vester-Tielle, Niels Jensen og Jens Povelsen i Riis, fremkom for Retten, og ved Eed, med oprakte Fingre enhver især efter Loven vandt, dennem i alle Maader vitterligt bevidst og sandt at være, ligesom fornevnte Hans Michelsen for dennem vundet haver.

Dernæst fremlagdes en Attest fra Herredsfogden i Gislum Rinds Herred, Anders Christensen angaaende en Undersøgelse, der var foretaget hos Søren Møllers Søster og Svoger, hvor han havde haft Tilhold, og en Fortegnelse over Ting, fundne i hans Gemmer.

Anno 1691 den 19. Februarii var jeg Underskrevne Anders Christensen Herredsfoged i Gislum-Rindsherred tilligemed tvende Mænd navnlig Niels Larsen af Tostrup og Christen Christensen af Byggum efter Høiædle og Velbaarne Palle Dyre til Trinderup hans Paaæskning og Begiering her i Moldrup i Roum Sogn og gjorde Randsagning efter endeel Mobilier, Klæder og andet, som velbemeldte den gode Herre sig besværgede, hannem ulovligen at være frakommen og forbrugt i Moldrup, at skulle være indført ved Søren Sørensen forrige Ladefoget paa Tielle, paa hvilket Sted nemlig Moldrup bemeldte Person siden hans Bortrømning skal have havt sit Tilhold, og hannem Endeel deraf at være tilbragt.

Da efter mange af Folkene i Huset giorte Benægtelser, blev inqvireret, befandtes udi en stor jernbunden Kiste i en stor Leddike, som var forseglet med Søren Sørensens Signet, efterskrevne: et Pudesvaar, som ogsaa med forbemeldte Signet var forseglet, derudi var indlagt: En Hue med Guldbrodering paa grøn Atlask, en rød Skarlaggens Hue med Guldbrodering og sorte Plumager, en stor Elfenbeens Kam, med et Guld og Sølv vævet Kamfodder, en Pung vævct med Guld og Sølv, en stor Gyldenstykkens Rose til en Halsklud, en grøn Silkebaands Rose; en blaae ditto, et Par fine Kniplings Handtaster, en fin Kniplings Halsklud, en stor fin Lerreds Haanddug med fine Kniplinger omkring, et Stykke Sølv-Knipling, en sort Halsklud af Skillert, en Skiorte, et sort Flor til en Hat, et Elphenbeens Tobakshuus uden Skrue, en Tandbørste med en Elphenbeens Tandstikker, udi et lidet Huus, en liden Læder-Pung med Laas, en liden Haandbog, en Bog de 12 gudelige Maaned-Stemmer kaldet, en Compliment-Bog. Derforuden fandtes i en stor Kiste i Erich Mortensens Daglig-Stue efterfølgende: Et Senge-
dekken af rød og gul Atlask, foeret med blaat Cattun, tre

lange fine Damaskes Duge, et langt fint Damaskes Haandklæde, 11 store fine Damaskes Servietter, 5 fine Dreiels Duge, et fint Dreiels Haandklæde, 1 Par fine Lagen med hvid Søm, et langt Lagen af fin hiemmegiort Lærred, et Stykke fin rød blommet Kræp, et Stykke Hørlærret, et Stykke fin sort Flor, tvende Stykker fine hvide Kniplinger, en kostbar syed Kniplings Krave, to Stykker lugtendes Lædder, det ene med Silke besyed, tre Stykker fin Hovedfloer, med syv Floors Roser til et Hoved-Sæt, et Stykke sort Kræp, og et lidet Stykke sort Skillert, et For-Korteer af en sort Fløiels Kiol, en fin sort Flors Hovedkappe, en blaae Lærreds Pose, en rød Pude-Hiønde med uldene Frøntser om.

At dette saaledes udi Søren Sørensens, forrige Ladefoget, hans Søsters, Karen Sørens Datter, Erich Mortensen af Moldrup, og hans Huusstrue, deres Hosværelse er forefunden, hvilke velbaarne Palle Dyre sig vedkiendte, og Stykviis til sig annammede, saa som det udi Huset ikke kunde til nogen Sags Udførsel blive betroed; og som bemeldte Folk i Moldrup bekiendte, at den først antegnede Jernbunds Kiste, saavel som et Egeskab med tvende Rum, tilhørte meerbemeldte Søren Sørensens, blev det til videre hos Erich Mortensen bestaaende og arresteret, af hans Huus og Gaard ikke at udkomme, med mindre han derfor selv vil stande til Rette. Haver vi voris egne Hænder her underskrevet. Datum Moldrup ut supra.

A. Christensen.

N. Lassen.

Et skriftligt Indlæg fra Erik Grubbe fremlagdes af Kancelliraad Jørgen Arenfeldt.

Højædle og Velbaarne Herrer og

Kongelige forordnede Commissarier!

Saasom jeg af I gode Herrer ved Eders Citation datteret Viborg d. 27. Januarii nest afvigte er indstevnet at møde for Eder i den Sag, som min Søn Velbyrdige Palle Dyre imod min Datter Marie Grubbe forhvervet haver, angaaende han saadan sit Ægteskab med ermeldte min Datter søger at faac ophævet, til hvilken Ende jeg fornemmer, min Søn Palle Dyre formoder, at min allerunderdanigste Klagemaal over min Datter, til Hans K. M. saavel som min Angivende i samme Klagemaal, hendes Vanrygte angaaende, at saadan min allerunderdanigste Angivende for Hans Kongl. Majestet skulle kunde forhielpe min Søn Palle Dyre til Bestyrkning, at hans og min Datters Ægteskab kunde ophæves.

Da er dertil mit korte Svar: at hvad sig fornevnte mit Klagemaal anbelanger, da udviiser det sig selv hvad Aarsag

jeg dertil haver, nemlig først for hendes Ulydigheds Skyld imod mig selv, for det andet for hendes onde Rygte, som jeg dog ikke andet veed eller kan vide af, uden Rye og Rygte, i det øvrige er jeg og stedse forbliver

de Høiædle Herrers og Kongelige
Forordnede udi denne Sag

Datum Tielle d. 11. Martii
Anno 1691.

tiensvilligste
Erich Grubbe.

Derefter oplæstes Stiftamtmandens Henvendelse til Marie Grubbe, hendes Svar til ham og hendes skriftlige Indlæg, fremlagt at Foged Christen Laursen.

Velædle og Velbyrdige Frue Marie Grubbe!

Saasom det hende vel af foregaaende Stevning er forkyndet, at hendes Sag den 12. Martii nu førstkommende udi Viborg skal foretages; da ifald hun derfor behøver en Procurator eller Fuldmægtige til samme hendes Sag at udføre, da erbyder jeg mig hende dertil at ordinere, hvilken en ærlig Mand hun selv kunde synes at vilde have, og hun mig det vil lade vide. Iligemaade om hun behøver Vogn til at komme selv til Viborg paa, om hun selv ingen haver, ville hun mig og det lade vide, saa skal jeg hende den og forskaffe, og at hun hendes Svar herpaa, paa dette ville tegne, eller nærværende tvende Mænd det mundtlig sige, at de mig derom igien kan rapportere.

Datum Fussinge den 6. Martii 1691.

Hendes beredvilligste
M. Scheel.

Denne Beskikkelse er lovlig forkyndet for Velædle og Velbyrdige Frue Marie Grubbe d. 7. Martii, hvorpaa hun svarede saaledes: at hun vidste sig ingen Procurator at faae, ikke heller Penge derfor at give. Dette bekræfter vi med vores egne Hænder.

Søren Jensen.

Søren Andersen.

Høiædle og Velbaarne Hr. Mogens Scheel!

Hans Skrivelse datteret Viborg d. 6. Martii 1691 er mig indhændiget, hvorudi han begierer jeg vilde indfinde mig personlig med den mig hans tilskikkede Vogn, for at møde i Morgen i den Sag Palle Dyre imod mig anfanget haver, saa tiener til venlig Giensvar, at det ikke anstaaer mig som en Dame, at møde i saadan Rettergang, mens skal tilstille Eders Excellence udi Retten i Morgen inden Klokken 12,

mit Svar og Indlæg, som for det første noksom skal give I gode Herrer Fornøielse fra mig. I det øvrige

Tielle d. 11. Martii
Anno 1691.

Eders Excellences
beredvilligste Tienerinde
Marie Grubbe.

Høiædle og Velbaarne Herrer og Kongelige Commissarier!
Saasom jeg ved I gode Herrer's Stevning er citeret at møde for Eder udi Viborg den 12. Martii førstkommendes, angaaende at Palle Dyre søger Skilsmisse Dom paa vores imellemværende Ægteskab, da som jeg formedelst den haarde paalagde Arrest ikke haver kundet været mig om noget Forsvar i denne Sag i Tiide, men nu først 3 Dage siden er bleven mig af Hans Excellence Hr. Mogens Scheel tilbødet, at nevne en Fuldmægtig, som for mig kunde svare, og iligemaade tilbødet at forskaffe mig Vogn til Viborg, da som Tiden er nu for kort, nu saa hastig at faa nogen Forsvar, som mig imod saadan ubillig Æres-Beskyldninger kunde forsvare, da er dette mit korte Svar, som jeg allertienstligst formoder vorder anseet og jeg begierer i deres Forretning at maatte indføres, som mig Gienpart ved deres Forretnings Endskab maae for Betaling forundes, og at, saasom Palle Dyre haver givet sin allerunderdanigste Erklæring ind for Hans Kgl. M. paa min Faders Klagemaal over mig paa min Ulydighed imod min Fader, da haver Palle Dyre paa den Post intet at sige, men vedkommer mig selv, hvis jeg mig imod min Fader kunde have forseet, hos hannem at afbede. Men det Palle Dyre siger, at jeg ikke haver levet med hannem som en ærlig Ægte-Hustrue, skal af hannem eller nogen troværdige Folk aldrig mig skiellig overbeviises, og formener jeg, hvo Ære vil vinde, bør Ære at vove. Jeg indskyder mig allerunderdanigst under Hans kongelige Majestets allernaadigste høipriselige Lovs billige og rette Forsvar, som jeg sikkerlig formoder I Høiædle Herrer, som denne Sag er betroet og anbefalet, ikke andet tilstæder, og vil jeg venligen onbde, at mig ikke maatte fortænkes, jeg de gode Herrer endnu om dette ene anmoder, som jeg dog nok er forsikret, de desforuden selv considererer, at det maatte ansees, hvad Personer det er, som skulle vidne mig min Ære fra, om de ere af saadan Condition og saa bistante, at de kan gjøre Caution for sig, til mig, indtil denne Sags Udgang, at jeg over dennem kunde igien naae og erlange saadan tilbørlig Satisfaction for saa høie Poster, som de mig ved deres utilbørlige Paasagn ville beskylde. — Nu jeg indstiller det altsammen ind til I gode Herrer's egen forsvarlig Forretning, og i det øvrige forbliver

Deres samtlige tjenstvilligste Tienerinde

Tielle d. 11. Martii Ao. 1691. Marie Grubbe.

Paa dette Marie Grubbes skriftlige Indlæg svarede endelig Palle Dyre mundtlig:

Hvad sig anbelanger, at Marie Grubbe udi hendes Indlæg angiver, at hun formedelst den haarde paalagde Arrest ikke har kunnet væred sig om nogen Forsvar i Tide, saa er det aldeles af ingen Vigtighed, thi foruden at hende af Hans Excellence Hr. Mogens Scheel tvende Gange, baade mundtlig og skriftlig ved tvende Dannemænd, hver Gang udi betimelig Tid för denne Sag blev foretaget, er tilbuden, om hun vilde have en Fuldmægtig eller Procurator til hendes Sag at udføre, vilde han forskaffe hende hvilken ærlig Mand hun dertil begierte, som hun dog ikke har villet imodtage, saa haver hun aldrig været af nogen Vagt forhindret udi hvis hun har villet forrette, ei heller er nogen forbuden at komme op til hende, men enhver, som hun haver havt Bud efter og der haver villet tale med hende, er frit uden nogen Forhindring gaet op til hende, som udi denne hendes Forvaring tidt og ofte af mange adskillige Personer er skeet, baade efter hendes egen skriftlig saavelsom mundtlig Begiering, saa og af deres egen fri Villie, thi Bønderne, som vogtede paa hende, kom aldrig ind i Stuen til hende, uden hun det selv begierte, og dennem indfordrede, ²⁾ at han skal have indgivet sin allerunderdanigste Erklæring til Hans K. M. paa Erich Grubbes Supplique om hendes Ulydighed imod bemeldte hendes Fader, formeener han skal aldrig bevises, men han har klaget over hendes uskikkelige Levnet i hendes Ægteskab med hannem, hvortil han haver havt alt for høi Aarsag. ³⁾ At de Personer, som i denne Sag haver vundet, er ærlige og uberygtede Folk, hvor af den største Deel haver tient hende selv og skildtes fra hende med Villie og Venskab, høiere Stands-Personer end Vidnerne ere, haver hun nu i lang Tid ikke villet være i Omgængelse med, hvorføre ei høiere Personer til Vidne om hendes onde Forhold kan udkræves, og skal de vidne om en Ting, som deraf veed; og som han formeente sig med mange overensstemmende lovlige førte Vidner, klarligen at have bevist hvad for et ond og skammeligt Levnet, Marie Grubbe uden nogen mindste Undseelse og Skam, og saa got som offentlig haver ført, hvilket ogsaa med hendes egen Faders, til Hans K. Maj. allerunderdanigst indgivne Supplique og haarde Klagemaal over hende, saavel som andre Omstændigheder confirmeres, og han Palle Dyre med lovlige førte Attester og Skudsmaale efter Loven beviser sig dertil ingen Aarsag at have given, men for sin Person skicket sig saaledes, som det en ærlig Mand anstaaer, saa satte han i Rette og forventer det Ægteskab, som haver været imellem hannem og

Marie Grubbe, bør nu at være opløst, og han som den uskyldige Person anset: og var han herpaa uden Opsættelse vores Dom begierendes.

D. 23. Marts 1691 blev Dommen afsagt i Nær-værelse af Palle Dyre personlig og Christen Lauridsen Dyster paa Marie Grubbes Vegne.

Eftersom Velbyrdige Palle Dyre haver beskyldt Frue Marie Grubbe for Letfærdighed, og ikke allene grundet saadan hans Beskyldning paa hendes forrige onde Forhold og Rygte, som hendes egen Fader Velbyrdige Erich Grubbe, ved allerunderdanigste Supplication for Hans K. M. haver andraget, og udi sit for Retten indgivne Indlæg videre refereret sig paa, men ogsaa derforuden det samme skielligen beviist; thi foruden det, at af de første Vidner noksom kan eragtes, at Frue Marie Grubbe med en Person ved Navn Søren Sørensen som har tient først for Kudsk og siden for Ladefoget paa Tielle Gaard haver haft større Fortrolighed, end hende ærbarligen kunde anstaae, sær idet han haver nødt af hende bedre og overflødiggere Traktement, end en Tienere kunde prætere, som fire overensstemmende Vidner har vundet; sær i det hun har foræret hannem af de Klæder, som hun selv haver baaret, som tvende overensstemmende Vidner har vundet, hvilke Klæder og er funden under hans Lukkelse og Forsegling, som med Herredsfogdens i Gislum Rinds Herred, og tvende Mænds Attest er beviist; sær i det hun haver holdt idelig Correspondence med hannem, mens han sad fangen paa Schanderborg, og admitteret hannem til eenlig Omgængelse med sig, ogsaa efterat han af samme sit Fængsel var echaperet, som en Person har vundet. Saa er derforuden her for Retten endnu nærmere beviist: ¹⁾ Med trende Personers overensstemmende Vidnesbyrd, at Frue Marie Grubbe ofte har tilladt fornevnte Søren Ladefoget, naar han var drukken, at sove ud nu udi hendes Mands Kammers, nu i hendes egen Seng. ²⁾ Med trende Personers overensstemmende Vidnesbyrd at fornevnte Søren Ladefoget har haft Frihed til at begegne Frue Marie Grubbe med Kys, Favnetag og andet, som en ærbar Hustrue tillader ikke nogen fremmed Mandsperson, helst af saa ulige Condition. ³⁾ Med tvende overensstemmende Vidnesbyrd, at Frue Marie Grubbes Omgængelse med fornevnte Person haver været kierligere og venligere end med hendes Ægtemand. ⁴⁾ Med een Persons Vidnesbyrd, at Frue Marie Grubbe har ønsket at være skilt fra hendes Mand og igien gift med fornevnte Søren Ladefoget. ⁵⁾ Med elleve overensstemmende Vidnesbyrd, at Frue Marie

Grubbe har idelig søgt eenlig Omgængelse med fornevnte Søren Ladefoget, ikke alene om Dagen men ogsaa om Natten. ^o) Med fire Personers overensstemmende Vidnesbyrd, at Frue Marie Grubbe har ofte om Natten ladet fornevnte Søren Ladefoget hente til sig, og beholdt hannem hos sig indtil Morgen, i sin Mands Absence. ¹) Med fem Personers overensstemmende Vidnesbyrd, at fornevnte Søren Ladefoget har søgt Seng med Frue Marie Grubbe, og derfor uden ^o) Med een Persons Vidnesbyrd, som har ligget i Stuen hos, naar Frue Marie Grubbe og Søren Ladefoget har ligget i Seng sammen, at hun haver hørt og fornummet det, hvoraf hun sikkerlig kunde vide, at de havde legemlig Omgængelse sammen. ^o) Med trede Personers overensstemmende Vidnesbyrd, at Frue Marie Grubbe har vildet forlokke tvende af Vidnerne til at tie hvis dennem om hendes Omgængelse med Søren Ladefoget var bevidst. — Hvorimod Frue Marie Grubbe intet haver ladet fremlægge sig til Befrielse, men alene i sit for Retten indskikkede Indlæg, undskyldt sig med sin Arrest og Tidens Korthed, at hun hverken kunde møde eller bekomme nogen Forsvar, da hun dog i samme Indlæg har vedgaaet, at baade Vogn til at føre hende, om hun selv vilde møde, og Procurator til at gaae i Rette for hende, tre Dage tilforn var hende af Stiftsamtmanden tilbuden. Dernest haver hun exciperet imod Vidnerne, og begiært Caution af dem indtil Sagens Udgang, men ikke beskyldt dem, som enten villige eller lovforvundne for nogen uærlig Sag. — Saa kan ikke andet kiendes. End at Frue Marie Grubbe i mange Maader haver handlet imod sit Ægteskabspligt. Og som Velbyrdige Palle Dyre derimod med tvende Præsters, i hvis Meenigheder han haver levet, mens han haver været gift med Frue Marie Grubbe deres Kundskab samt med Skudsmaal af sit Sognefolk, baade i Hornum og Tielle Sogner, taget til Ting, haver beviist, at han sig imidlertid ærligen, christeligen og vel haver forholdet, og ikke givet nogen Aarsag til Frue Marie Grubbes onde Forhold; Saa bør det Ægteskab, som Velbyrdige Palle Dyre og Frue Marie Grubbe haver været imellem, at være opløst, og Palle Dyre at nyde sin Frihed, efter Guds Forsyn, at træde til andet Ægteskab.

Til Stadfæstelse under Vore Hænder og Signeter.

M. Scheel. Søren Glud. Søren Sevel.

Da Skilsmisseprocessen blev paabegyndt, havde Kongen i et Brev til Mogens Scheel givet Ordre til, at Marie Grubbe indtil videre skulde hensættes

„i Forvaring“. Uagtet Bevogtningen havde været saa lemfældig som muligt, turde Erik Grubbe derfor ikke lade sin Datter faa sin fulde Frihed, førend Kongen havde ophævet hendes Fangenskab. Som den endelige Afslutning paa denne opsigtvækkende Affære kom der da en kongelig Skrivelse af 5. Maj 1691, hvori Erik Grubbe faar Tilladelse til „at du hende af den hende paalagde Arrest strax entlediger, saa hun, hvor hun bedst kan, sig maa opholde.“¹⁷⁾

Palle Dyre tog til Sindinggaard, hvor hans gamle Fader endnu levede. Hans Pengeaffærer var i Uorden, og det forslog ikke, at han ved Oberstens Død 1693 arvede sin Fædrenegaard. I Aaret 1700 solgte han Trinderup, to Aar senere Nørbækgaard og blev boende paa Sindinggaard, hvor han havde giftet sig igen, med Margrethe Rodsten, og allerede havde flere Børn. Han søgte forgæves at faa et eller andet Embede, men opnaaede kun at blive udnævnt til Justitsraad. En Dag i Februar 1707 var han saa i Holstebro, hvor han efter et Klammeri ved Spillebordet blev stukket ihjel af en Officer; hans Lig blev bisat i Dyrernes Gravkammer i Sinding Kirke.

Efter Skilsmissen fra Palle Dyre havde Marie Grubbe igen sin Frihed. Hun var nu omtrent 48 Aar gammel, men vilde dog prøve det tredje Ægteskab. Sammen med Søren Møller forlod hun Tjele, blev viet til ham i Udlandet – naar og hvor vides ikke – og flakkede saa omkring i nogen Tid, idet Parret efter Sagnet ernærede sig som Markedsgøglere⁶⁾. Først fra 1697 har man igen sikre Efterretninger om Marie Grubbe. I en Erklæring fra Magister Morten Renberg, som 1697–1709 var Sognepræst i Stege paa Møen, omtales hun tilligemed Manden¹⁸⁾. Magisteren skriver nemlig: „Det sidste Aar Garden var her paa Landet (Hestgarden havde Standkvarter paa Møen 1685–97) var Søren Sørensen Møller Tærsker hos Generalløjtnant v. Plessen (Chef for Hestgarden og samtidig Øens Amtmand),

og som en af hans Excellences Tyende blev denne med Hustrue antaget til Alters. Siden, efter at Landet var kommet i Forandring, blev han indskreven som Baadsmænd og er nu nylig siden sidste Feide sat til Kvartermester her ved Baadsmændene. Men som jeg ufeilbarlig maatte fornemme, at han har en Person til Ægte, hedder Marie Grubbe Eriksdatter, som først har været ægtet med hans høje Excellence Guldnløve og siden med velbyrdige Palle Dyre udi Jylland, som hun for Letfærdigheds Skyld uden Tvivl med denne Søren Møller skal være skilt fra, og han ikke efter min Paaeskning har fremvist nogen kongelig Tilladelse, at han med denne fraskilte maa leve i Ægteskab, alene en Ægteskabs-seddel, hvoraf følger her en indlagt Kopi, vides ikke, om den kan accepteres til kraftigt Forsvar for saadant et Ægteskab, langt mindre, om den er dateret, før eller siden hendes Ægteskab med velbemeldte Palle Dyre for sit Forum var annulleret . . . Den Marie Grubbe siges at have Prætention paa en temmelig Arv efter hendes Fader, afgangne Erik Grubbe i Jylland, saa hvis højere Hænder vilde hjælpe, at denne Forargelse blev afskaffet, kunde hun meget vel paa andre Steder underholdes af det, hende tilkommer, og dette bekjendte Scandalum afskaffes, saa som hun lever her til største Beskæmmelse baade for fremmedes og Indlændiges Kuriositet at se hende, han derved befries fra dette Levned og dygtigere gjøres til hans Majestæts Tjeneste.“

1711 har Marie Grubbe og Søren Møller slaaet sig ned i „Borrehuset“ ved Grønsunds Færgested paa Falster, hvor de holdt et Slags Kro med Ret til Øludsalg m. m. Her saa Holberg, der som Alumnus paa Borchs Kollegium under Pesten i København opholdt sig nogen Tid i „Borrehuset“, Marie Grubbe og talte meget med hende¹⁹⁾.

I sin 89. Epistel skriver Holberg: „Et andet Exempel af vor Tids Historie er udi en højadelig

Dame, hvilken havde en uovervindelig Afsky for hendes første Ægtefælle, skjøndt han blandt alle Undersaatter var den fornemmeste og tilligemed den galanteste Herre udi Riget, og varede dette, indtil paafulgte Skilsmisse, da efter et nyt Ægteskab, som ogsaa havde et ulykkeligt Udfald, hun omsider tredie Gang begav sig udi Ægteskab, med en gemeen Matros, med hvilken, endskjøndt han dagligen handlede ilde med hende, hun sagde sig at leve langt mere fornøjet end udi det første Ægteskab. Og haver jeg saadant hørt af hendes egen Mund, da jeg var i hendes Hus, som var ved et Færgested udi Falster, paa samme Tid, da hendes Mand var arresteret formedelst en Misgjerning.“

Allerede medens Søren Møller var paa Tjele, havde han, som tidligere omtalt, haft et godt Øje til Flasken, tildels maaske for at døve Frygten for, at Forholdet til hans Madmoder skulde blive opdaget. Her i Borrehuset havde han let Adgang til Drikkevarer og var næsten daglig fristet til at tømme Glas sammen med Gæsterne, navnlig Skippere og Fiskere fra Omegnen, og det blev hans Ulykke.

Om Aftenen d. 18. Maj 1711 sad Søren og drak med en Dragør-Skipper, Pejter Palmsen, og hans Søn. Ud paa Natten bad Marie Grubbe de fremmede forføje sig bort og gaa ombord; men det vilde de ikke indlade sig paa. Hun gik saa i Seng og lod Tjenestepigen sætte sig ind i Gæstestuen. Hen paa Morgenstunden var Søren kommen i Klammeri med de to Skippere. Det udartede til Slagsmaal, og fuld, som han var, tog Søren trods Pigens Advarsler en ladt Bøsse ned fra en Bjælke under Loftet, Bøssen gik af, og Kuglen traf Pejter Palmsen, saaat han døde paa Stedet.

Da Søren blev ædru, var han fortvivlet over, hvad der var sket, og navnlig pinte det ham, at hans Kone skulde komme til at undgælde for, hvad han i Drukenskab havde begaaet. Forøvrigt fandt han sig

roligt i at følge med Vagtmandskabet, som kom for at arrestere ham.

Marie sendte et Bønkrift til Amtmanden og mødte sammen med Manden paa Falster-Herredsting.

Det blev oplyst, at der var noget galt ved Bøsselaasen, saaat der var megen Sandsynlighed for, at det var et Vaadeskud; men Søren blev desuagtet dømt fra Livet af Herredsfogden. Foreløbig blev han som Fange indsat paa Nykøbing Slot, indtil hans Sag kunde komme for paa Lolland-Falsters Lands-ting, og det skete først midt i December. Efter et langt Forhør den Dag og et senere i Slutningen af Januar, hvorved Søren Møller med god Samvittig-
hed kunde aflægge Ed paa, at Drabet var foregaaet i Drukkenskab og af Vaade, blev han kun dømt til at betale 40 Mark Sølv til den dræbtes Arvinger.

Da Sagen saa skulde for Højesteret, blev Søren ført til København og indsat i Arresthuset, indtil Højesteretsdommen endelig faldt d. 6. August 1712; den lød paa 3 Aars Arbejde i Jern paa Bremerholm, og et Par Uger senere blev „Fangen Nr. 449, Søfren Søfrensen slaet udi Jærn.“

1714 blev Søren Møller sammen med nogle andre Fanger sendt til Arbejde paa Kronborg; men, om han døde før eller efter, at de tre Aar var forløbne, ved man ikke.

I Borrehuset døde Marie Grubbe ved Midsom-
mertid 1718, omtrent 75 Aar gammel.

HENVISNINGER.

- 1) Pontoppidan: Den danske Atlas. Tomus 3. 1767. Pag. 316.
Trap: Kongeriget Danmark. 3. Udgave. 3. 1899. Pag. 181.
- 2) Dansk biografisk Lexikon. 6. 1892. Pag. 217–18.
- 3) Hübertz: Aktstykker vedkommende Staden og Stiftet Aarhus. 1845. Pag. 98.
- 4) Pontoppidan: Den danske Atlas. Tomus 4. 1768. Pag. 459–60.
Prospekter af danske Herregaarde. Bd. 8. 1854.
Trap: Kongeriget Danmark. 3. Udgave. 4. 1901. Pag. 704, 706, 711, 859.
- 5) Dansk biografisk Lexikon. 6. 1892. Pag. 220–21.
- 6) Hofman: Historiske Efterretninger om vel fortiente Danske Adelsmænd. 3. 1779. Pag. 255–56.
Dansk biografisk Lexikon. 6. 1892. Pag. 350–53.
- 7) De danske Kongers Historie. Nr. 114. (Rigsarkivet) Konf. Danske Samlinger etc. 2. Række. Bd. 4. 1874–76. Pag. 253–54.
- 8) Dansk biografisk Lexikon. 8. 1894. Pag. 230–31.
- 9) Norsk historisk Tidsskrift. 1. Række. 3. 1875. Pag. 118.
- 10) Dokumenter vedrørende U. F. Gyldenløve. (Rigsarkivet).
- 11) Personalhistorisk Samling. 1661–1772. G. (Rigsarkivet).
Dokumenter ang. U. F. Gyldenløve. (Rigsarkivet).
- 12) Domme etc. Nr. 144 (Rigsarkivet). Konf. Dansk Museum for September 1782. Pag. 297–98.
- 13) Pontoppidan: Den danske Atlas. Tomus 4. 1768. Pag. 341.
Prospekter af danske Herregaarde. Bd. 5. 1851.
Trap: Kongeriget Danmark. 3. Udgave. 4. 1901. Pag. 985.
Dansk biografisk Lexikon. 1. 1887. Pag. 317.
- 14) Viborg Landstings Justitsprotokol. 28. 1. 1685; 2. 5. 1685.
- 15) Jydske Tegnelser. 18. 96–97.
- 16) „Den imellem Velbr. Palle Dyre og hans Frue Marie Grubbe førte Proces, angaaende bemeldte Frue Marie Grubbes uskikkelige og lætfærdige Forhold i hendes

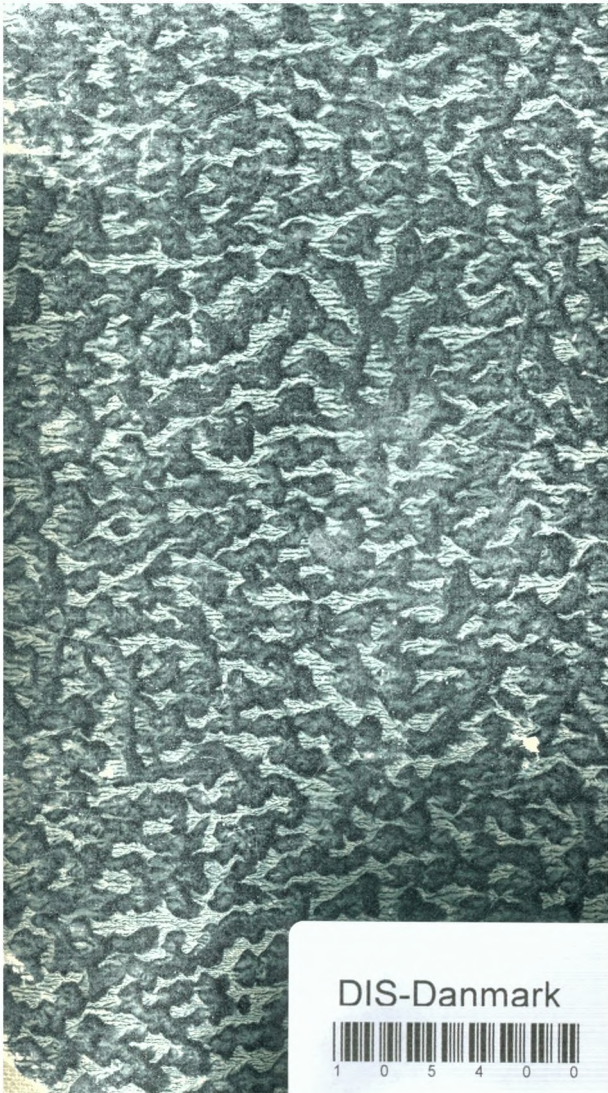
Ægteskab, samt Ulydighed og Halstarrighed imod hendes Hosbond, med de dertil anordnede Kongelige Commissarier H. Mogens Scheei til Fussinge og Odden Ridder, Doctor Søren Glud Biskop over Viborg Stift, og Mag. Søren Sevel, Provst og Sogne-Præst i Viborg, deres derudi forfattede og afsagde Dom. Datteret Viborg d. 23 Martii Anno 1691." Dansk Museum for September 1782. Pag. 257–96.

¹⁷⁾ Jydske Tegnelser. 18. 236.

¹⁸⁾ Wulff: „Et lille Bidrag til Marie Grubbes Historie.“ Personalhistorisk Tidsskrift. 2. Række. Bd. 6. 1891. Pag. 84–85.

¹⁹⁾ Jydske Samlinger for Historie og Topografi. III. 1. 404.
Kall-Rasmussen: „Bidrag til Ludvig Holbergs Biographi for Aarene 1702–14. Historisk Tidsskrift. III. 1. 1858–59. Pag. 125.

DIS-Danmark

1 0 5 4 0 0

